

Temetkezések a Zselicszentjakabi bencés monostor területén

MOLNÁR ISTVÁN

Rippl-Rónai Múzeum, molnaristvan74@yahoo.com

MOLNÁR, I.: *Burials on the territory of the Benedictine monastery at Zselicszentjakab.*

Abstract: The article deals with the excavated medieval burials at the Benedictine monastery of Kaposzentjakab, formerly known as Zselicszentjakab. Previously to the foundation of the monastery in 1061, as early as in the 9 Century a church and a burial ground were located on the territory. After the foundation of the monastery the monks were buried here as well as some of the laity. The paper presents the various burial customs, the finds from the graves and attempts to define that in the different burial sites who and when were buried.

Keywords: Middle age, Benedictine abbey, cemetery

A középkorban Szentjakabinak vagy Zselicszentjakabinak nevezett bencés apátság romjai Kaposvár Kaposzentjakabi városrészében található. A térség egyik legfontosabb középkori műemlékénél az 1960-as években Nagy Emese vezetésével jelentős feltárások folytak, majd a 2010-es években vezetésemmel újabb ásatásokra került sor. A feltárásokról már több beszámoló jelent meg¹, ezáltal az eddig feltárt temetkezéseket szeretnék – az antropológiai vizsgálat eredményeit² is felhasználva – részletesebben bemutatni.

A temetkezések általános jellemzői

A sírok helyük alapján három csoportba sorolhatók. A monostortemplomtól északra lévő centrális kápolna³ belsejében és körülötte számos temetkezést tártak fel a 60-as években. A monostortemplomban nemcsak az 1960-as években, de 2014-ben is nagyobb mennyiségű sírt bontottunk ki. A legtöbb temetkezés a templom körül, elsősorban a kolostori épületeknél került feltárássra (1. tábla). Indokoltnak tartom, hogy a különböző helyszíneken feltárt sírokat külön is vizsgáljuk. Nehézséget jelent, hogy a területre már a monostor építése előtt és a monostor megszűnése után is temetkeztek. Sajnos ezek a sírok nem mindig elkülöníthetőek.

A sírgödörök lekerekített téglalap alakúak voltak, a betöltésük általában kevert barna sírföld, a tájolásuk nagyjából nyugat-keleti. Az elhunytakat szinte minden esetben hátukra fektetve, nyújtott helyzetben temették el. Többnyire nem volt mellékletük. Már csak a területi okokból is igyekszem rövidre fogni az egyes sírok leírását, így csak ott térek ki a sírgödör formájára, a tájolásra, a testhelyzetre vagy a mellékletekre, ahol ez eltér az általános képtől.

Sajnos a 60-as években feltárt sírokról kevesebb információ van, de röviden ezeket is megemlítem. Azért, hogy megkülönböztethetőek legyenek, a feltárásuk évszáma is szerepel a sírszám előtt. A sírok egy részét nem, vagy csak részlegesen szedtek fel, ezekből többet a 2010-es években újra kiástunk. Sajnos nem mindig volt megállapítható, hogy melyik korábban is feltárt sírral lehetnek azonosak.

A templom területén feltárt temetkezések

Az 1060-as években egy korábban itt álló templom helyén, részben annak falszakaszait is felhasználva, téglából épült meg a 19 méter hosszú és 13 méter széles monostortemplom. Félköríves apszisa volt, központi terében 4 darab pillér kupolát, felette tornyot tartott. Kétoldalt oldalkarzatok álltak, a nyugati oldalon is karzat és feltehetően torony vagy toronypár emelkedett. A szentély előtt diadalív állt, a szerzeteseket a világiaktól szentélyrekesztő választotta el. A 14/15. század fordulóján a templomot átépítették, a középső pilléreket elbontották, a templomhajót beboltozták.⁴ A templom területén feltárt sírokat a templomon belüli helyük szerint elkülönítve mutatom be.

A nyugati karzat alatti terület

14. sír: A 3. szelvényben, a nyugati karzat alatt helyezkedett el. A 60-as években elvitték a felsőtest nagy részét. 20-25 éves férfi sírja. A medence, a gerincoszlop egy része és a medencébe tett alsókar maradt meg.

15. sír: A 3. szelvényben, a nyugati karzat alatt volt. Csak egy koponya maradt meg, a többi részét a 16. sír vitte el. 12-14 éves gyermek sírja.

16. sír: 1964/76. sírral azonos. A 3. szelvényben, a nyugati karzat alatt volt. Az 1960-as években feltárták a nagy részét, de nem került felszedésre, visszatemették a földet rá. 35-39 éves férfi sírja. A keze valószínűleg a hason keresztben volt.

17. sír: A 3. szelvényben, a nyugati karzat alatt volt, csak a lábak lógtak ki alóla. 4-5 éves gyermek sírja. A tájolása kissé eltér a templomtól és a többi sírtól délnyugat-északkeleti tájolású.

102. sír: A 1962/20. sírral azonos. A 14. szelvényben, a nyugati karzat északi részén volt található. A 60-as években félig kiszedték már. Valószínűleg 40-45 éves nő sírja. A karok a medencében voltak, egy szőget találtunk a bal térdtől délre. (3. tábla)

1 Nagy 1973., Molnár 2014., Molnár 2015., Molnár 2018., Molnár 2022.

2 Lásd Mateovics–László Orsolya tanulmányát ebben a kötetben.

3 Az épületet a szakirodalom több mint egy évszázada rendre plébániatemplomként említette, korábban magam is így hivatkoztam rá. Az 1912-ben hivatkozott (Sörös 1912, 249.) 1529-es iratban valójában nem szerepel ez az adat. Az információt köszönöm Szatlócki Gábornak.

4 Molnár 2014, 181–192.

103. sír: A 14. szelvényben, a nyugati karzat északi részén volt. 5-6 téglá és téglatöredék maradt csak belőle.

105. sír: A 14. szelvényben, a nyugati karzat északi részén volt. A lépcsőalap, illetve annak 20. századi helyreállítása alá esik. A karzat keleti fala kissé a sírgödör keleti szélé felé lóg, de viszonyuk nem biztosan megállapítható. 12-13 éves gyermek sírja. A bal kéz a medence mellett. Egy vaskés volt a bal medencelapátnál. (3. tábla)

1962/19. sír: Felnőtt sírja. Az északi lépcsőalapozás elvitte a medencétől lefelé.

Az északi és déli karzat alatti terület

8. sír: A 2. szelvényben, a déli karzat előtti középső területnél volt, a 60-as években is rombolhatták. Csak a jobb láb és a medence maradt meg.

53. sír: A 10. szelvényben, az északi karzat alatt volt. Ráásták az 55. sírra, metszette a templom fala. 35-49 éves férfi sírja. Csak a koponya lógott a szelvénybe, a többi része a fal túlsó oldalán lehetett, de valamikor megsemmisült. (3. tábla)

55. sír: A 10. szelvényben, az északi karzat alatt volt. Az 53. sír későbbi, de azt is metszette a monostortemplom fala, amely az 55. sír északi és nyugati részét is elvitte. 35-39 éves férfi sírja. A koponya balra billent, a kar a medence mellett volt. (3. tábla, 10. tábla/2.)

85. sír: A 10. szelvényben, az északi karzat alatt volt. Ráásták a monostortemplom falait. Csak néhány lábujj maradt. A fal másik oldalán a nyugati karzat alatt nem maradt meg, lehet, hogy a 60-as években kiásták vagy a fal ásásakor megsemmisült meg.

1966/88. sír: A déli karzat keleti részén volt, rombolta a monostortemplom keleti fala. Felnőtt sírja, karok a medence mellett.

A templomhajó nyugati része

19. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén volt. A 27. sírnál fiatalabb. Az 1960-as években félig kibontották a medencéig, de nem szedték fel. Ez lehet a 1966/69 sír. 35-39 éves férfi sírja. A karok a mellkasra voltak húzva, ott összetéve.

20. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén volt. A 27. sírnál fiatalabb. Az 1960-as években kibontották, de nem szedték fel. Erősen rongált.⁵ 35-39 éves férfi sírja.

22. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén volt. A 60-as években ázott szelvény elvitte a bal kezét. 35-39 éves férfi sírja. A jobb karja a hasra, a bal pedig a medencelapátra volt téve. Egy Zsigmond quartingo⁶ találtunk a földjében. (2. tábla)

27. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén volt. A 19. és 20. sírok felette helyezkedtek el, náluk korábbi, azok 60-as évekbeli bontásakor sérülhetett. Rossz megtartású, a felsőtest jórészt elpusztult. 16-18 éves kamasz sírja.

31. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén volt. A 60-as években kibontott szelvény alján volt, rombolták. 40-45 éves férfi sírja. A medencéjében volt a karja. (2. tábla)

32. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén volt. A 22. sír alatt helyezkedett el. A nyugati karzat keleti fala rombolta. 30-39 éves férfi sírja. A sír láb felőli végénél rézsűs, 20 cm mély, árokszerű lemélyedés volt található. Sötét szemcsés betöltése volt. (2. tábla, 10. tábla/1.)

35. sír: Az 5. szelvényben volt, a 32. sírtől északra. Összeértek, de sekélyebb, csak a faltja látszódott. A karzat fala alá esik. Sötét szemcsés betöltése volt. Csontok nem voltak a faltól nyugatra eső részében.

40. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén volt. 35-39 éves férfi sírja. A jobb kar a hasán, a bal a medence mellett. Ruhaszövet-maradványos párizsikapocs volt a deréktájon, gerinccsigolyán. (2. tábla, 13. tábla/2.)

43. sír: Az 5. szelvényben, a templomhajó délnyugati részén, a 40. sír alatt volt. 30-39 éves férfi sírja. A bal kéz a hasra, a jobb a medencelapátra téve. Látszott a trapéz alakú koporsó nyoma. A mellkas jobb oldalán aranyozott ezüst fülesgomb helyezkedett el. (2. tábla, 13. tábla/5.)

111. sír: A 17. szelvényben a templomhajó északnyugati részén volt, a nyugati karzat fala metszi. 40-45 éves férfi sírja. A sírgödör kis része a 14. szelvényben (a karzat területén) is érzékelhető volt. A medencéjéig volt meg. (2. tábla)

124. sír: A 17. szelvényben a templomhajó északnyugati részén volt. Vágta a régi templom nyugati falát. A koponya egy részét a 60-as években elszedték. 30-45 éves férfi sírja. A karok keresztbe voltak téve a hason, a jobb lentebb, a bal felette, a lábak nyújtva. A mellkastól és koponyától kiszedett földből egy római pénz került elő. A keze is a mellkasán volt, ebben is lehetett. (4. tábla)

1964/62 sír: Felnőtt hiányos sírja, rombolta a 1964/63. sírt.

1964/63 sír: Felnőtt hiányos sírja, rombolta a 1964/62. sírt.

1964/65 sír: Felnőtt sírja, karok a medencében összetéve.

1964/66. sír: Későbbi, mint az alatta lévő 1964/67. sír. Felnőtt sírja, a 60-as években férfinak gondolták. A karok a medencében összetéve.

1964/67. sír: Felnőtt sírja. Korábbi az 1964/66. sírnál, karok a hason összekulcsolva.

1964/68. sír: Felnőtt sírja, csak a jobboldala maradt meg, a kar a medencében.

1964/69. sír: Az 1964/66. sír rombolta. Felnőtt sírja, a karok a mellkasra húzva.

1964/71. sír: Nagyobb gyerek vagy felnőtt sírja lehet. A jobb kar a medencében, a bal a hason.

1964/75. sír: Felnőtt sírja, a kar a hasra téve.

1964/86. sír: Felnőtt sírja. A karok a medencében voltak.

1964/92. sír: Felnőtt hiányos sírja, csak lábak maradtak meg.

5 Egy 60-as évekbeli fotó van ilyen sírről, de leírás és sírszám nincs hozzá.

6 A feltáráson talált pénzérmét Varga Máté határozta meg. (Varga 2020.)

A templomhajó középső része

28. sír: A 6. szelvényben, a templomhajó déli részén volt található, a 42. sír felett. 30-35 éves férfi sírja. Karjai a hasán voltak, a jobb alul, a bal felette. Az alatta lévő bolygatott föld miatt az oldalára billenve feküdt. Koporsó nyoma látszott, 6 koporsószőg is megmaradt. (2. tábla)

29. sír: A 6. szelvényben, a templomhajó déli részén volt és félig kiszedték a 60-as években, ekkor erősen sérült. 30-45 éves férfi sírja. Betöltése kevert pettyes sárgafekete. A karjai a mellkasán lehettek. 1528-as Ferdinánd pénzt leltünk 20-30 cm-re a csontvázától. Úgy tűnik temetkezéskor került bele. (2. tábla)

42. sír: A 6. szelvényben, a templomhajó déli részén volt található. Felette a 28. sír volt. 20-25 éves nő sírja. Karjai a mellkasára voltak húzva. Látszik a koporsó vonala, maradványai is maradtak. A lábánál megmaradt egy 60 cm hosszú famaradvány, ez alapján kissé göcsörtös fából készült. A koporsó szögelve volt. 2 darab volt a jobb vállánál, lefelé néző helyzetben, egy a jobb lábánál feküdt vízszintesen, 3 darab a sírgödör láb felőli végénél. Az egyik felfelé a másik lefelé nézett, a harmadik a famaradványból állt ki, és egy volt a mellkasanál. (2. tábla)

95. sír: A 13. szelvényben a templomhajó északi részén volt. A 60-as években kibontották, de nem szedték fel, rossz állapotú. A koporsó feltja látszott. Az 1964/80. sír lehet, ebben az esetben a karjai a medencébe voltak téve. 25-39 éves férfi sírja.

96. sír: A 13. szelvényben a templomhajó északi részén volt. Alatta volt a 97. sír. Hiányos sír. A koponya hiányzik és a lábak is hiányosak. Az 1964/79. sír lehet, ebben az esetben a karjai a medencére voltak húzva.

97. sír: A 13. szelvény nyugati részén a 96. sír alatt volt. 13-14 éves gyermek sírja. A 60-as években rombolták, a lábát ekkor vihették el. Főleg a mellkasa sérült erősen a felette lévő 96. sír ásásakor. A karok a medencében, az újjain 2 bronz karikagyűrű volt. (3. tábla, 13. tábla/4.)

98. sír: A 13. szelvényben, a templomhajó északi részén helyezkedett el. Fiatalabb a 101. sírnál. Csak a két alsólábszár maradt meg, a többi részét az újkori beásás vitte el. Egy római pénz volt a földjében.

99. sír: A 13. szelvényben, a templomhajó északi részén volt. Metszi a 100. sírt. 35 évesnél idősebb férfi sírja. Karok a hason voltak, alul a jobb, felette a bal. Az alsó lábszárát a 60-as években ásták el. (3. tábla)

100. sír: A 13. szelvényben, a templomhajó északi részén volt. A 99. sír metszette és vitte el a jó részét. 35-39 éves férfi sírja. Földjében római pénz volt.

101. sír: A 13. szelvényben a templomhajó északi részén volt. Felette volt a 98. sír és egy újkori ráásás, emiatt is sérült. 30-39 éves nő sírja. A koponya sértetlen, de a test csontjai rossz állapotúak.

108. sír: A 13. szelvényben a templomhajó északi részén volt található. Felette a 97. sír volt, annál régebbi. 40-48 éves férfi sírja. A bal kar a hason volt, a jobb hiányzik, a felette lévő sír sérthette. Látszott a trapéz alakú koporsó feltja. Koporsószegek és kapcsok is megmaradtak. A felső részén a váz felett a bal alkarnál és a jobb combcsontjánál 1-1 szög volt, ezek a felső deszka részei lehetnek. A jobb medencén koporsóvasalás volt. Úgy tű-

nik csak a felső deszkát szegelték rá egy kivájt vagy ácsolt alsó részre. (3. tábla)

109. sír: A 13. szelvényben a templomhajó északi részén volt. A 100. és a 99. sírok helyezkedtek el rajta. Az alsó lábszárát a 60-as években ásták el. 35-39 éves férfi sírja. Földjében vörös kötödék volt. A jobb kéz a medencén, a bal a hason. A jobb lapockánál párizsikapocs volt. (3. tábla, 13. tábla/3)

1964/62. sír: Felöltött sírja. Alatta a 63. sír volt, a felöltést alatt rombolták.

1964/63. sír: Felöltött rombolt sírja, felette a 62. sír volt. A karok a medencére voltak téve.

A templom területéről 48 sírt ismerünk. Többet – 32., 111., 53., 55., 17. és 85. – romboltak a monostortemplom falai, ezeket nem vizsgálom a templomi temetkezések kapcsán. Az északi lépcsőalapozás pontos építési idejét nem ismerjük, így az általa rombolt 1962/19. és 105. sírok keletkezésében sem segít. Az utóbbi sír keleti vége kismértékben – nem bizonyítóerejűen – a 11. századi alapfal alá esik, a medencénél talált kés is utalhat korai voltára.

Jól megfigyelhető, hogy a templom különböző térségeit eltérő mértékben használták temetkezésekre, ezért ezeket érdemes külön is megvizsgálni. A nyugati karzat déli területén nem volt sír, de ez a későbbi rombolással is magyarázható. A nyugati karzat északi és középső részén 7 sír és egy téglakeretes sír maradványa volt található. A temetkezések között 3 gyermek, egy női és két férfi sír volt meghatározható. Az egyik gyermeksír (17) biztosan, egy másik valószínűleg (105) korábbi a monostortemplomnál. A többit áshatták a monostortemplom nyugati karzata alá – a 16. sír és a 103. téglasír-maradvány szinte biztosan ilyen –, de a korábban itt álló templom mellé is.

Az északi és déli karzatoknál csak egyértelműen korai sírokat sikerült azonosítani. A monostortemplom fala rombolta északon az 55., 53., 85. és délen az 1966/88. sírt. A 8. sír hiányos, de az alapfalaknak ezt is metszenie kellett. Ez alapján kijelenthetnénk, hogy az oldalkarzatok alá nem temetkeztek a monostor életében. Óvatosságra int ugyanakkor a karzat alatti terület nagyfokú romboltsága. Az 55. és 53. sírok keleti része nincs meg az őket romboló fal túloldalán, könnyen lehet, hogy a későbbi rombolások, esetleg a 60-as évekbeli dokumentáció hiányosságai miatt nincs adatunk itteni sírokról. Mindenesetre elmondhatjuk, hogy a nyugati karzat alatti területet valamennyire használták temetkezésre a monostor életében, az oldalkarzatok alatti területnél ez nem igazolható. A sekrestyeként azonosított helyiségben sem temetkeztek. Majd látni fogjuk, hogy az itt talált sírok korábbiak a késő középkorban épült helyiségnél.

A templomban feltárt sírok többsége (36 db) a templomhajó területén helyezkedett el. Téglakeretes sír nem volt köztük. A temetkezések a templomhajó nyugati és középső részén sűrűsödtek. A sírok a szűk területen kénytelenek voltak igazodni a pillérekhez és a rekesztőkörláthoz, így a korlátalap két oldalán nagyjából egy-egy sorban fértek el. Sem a hajó keleti részén, sem a szentélyben nem volt látható temetkezésnyom.⁷ A korai sírokból csak

⁷ A szentélyben a megmozgatott föld alatt, a bolygatatlan talajon feküdt egy nagyméretű téglá, de ennek korát, funkcióját nem ismerjük.

három azonosítható a templomhajójában, ezek is annak legnyugatibbi sávjában voltak. Ennek az az oka, hogy a monostortemplomba foglalt korai templomba még nem temetkeztek, de az egykori nyugati fala mellé viszont igen. Az egykor a korai templomtól nyugatra lévő első sírsorba tartozó 32., 35. és 111. sír is a monostortemplom hajójának legnyugatibbi sávjába került.

A templomtól délre elhelyezkedő, a kolostor területén lévő sírok

A 11. századtól fokozatosan épültek meg a monostortemplomtól délre kialakított udvar körül a különböző kolostori épületek. A 14/15. század fordulójától induló gótikus újjáépítés során épült ki a kerengőfolyosós, zárt kolostornégyzet. Sajnos a kolostor egyes területei nagyon különböző mértékben voltak kutatva, a 2010-es években nagyobb területek már feltárhatatlanok voltak a modern építkezések miatt.

68. sír: A 9. szelvényben, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Egy Árpád-kori fal és a 74. sír is metszi. Téglakeretes sír maradványa, csak a lábak maradtak meg, valamint kisebb szakaszok a habarcs nélkül földbe tett téglasorokból. 30 évesnél idősebb férfi sírja.

69. sír: A 9. szelvényben, a templom délkeleti sarkától keletre volt található. A 60-as években feltárták és a műemléki helyreállítás során részben vissza is falazták. Egy nagy kővel volt lefedve. Nagyméretű, mélyen falazott sír, habarcsos téglából áll, a keleti fala jobban sérült. (10. tábla/5.)

70. sír: A 9. szelvényben, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Habarcs nélkül földbe tett téglából épült téglakeretes sír maradványa. A 74. sír rombolta és egy Árpád-kori fal is ráépült. A belső oldalán a legelső téglasorához szorulva egy 11. századi anonim dénárt találtunk, amely feltételezsen ide tartozhat.

74. sír: A 9. szelvény északi részén, a templom délkeleti sarkától keletre helyezkedett el. A 70. sírt rombolta, újkori építkezés miatt nem teljesen kibontható. A kéz a medencére volt téve. A koporsó szépen megmaradt. Északi és nyugati oldalához csontokat tettek legalább két sírből.

122. sír: A 15. szelvényben, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Egy Árpád-korban készült alapfalat rombolt. 20-22. éves férfi sírja. A karok a hason voltak. Egy zöld mázas kerámia volt benne. Késői sír, a török-korban vagy utána temették ide. (4. tábla)

126. sír: A 15. szelvényben, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Egy 15-16. századra datált pillér ráépült és rombolta, annál korábbi, de egy Árpád-korban épült falnál későbbi. Rajta volt a 128. síron, attól is későbbi. Felőtt sírja. Csak az alsólábszárak maradtak meg. (4. tábla)

127. sír: A 15. szelvény déli részében, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Alatta a 130., 133. sírok voltak, azoknál fiatalabb. Újkori beásás rombolta. 45 évesnél idősebb férfi sírja. A bal kar a medencében, a jobb felette a hason volt. A koporsó feltja jól látszik. Egy Zsigmond dénár volt az áll alatt. (4. tábla)

128. sír: A 15. szelvényben, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Egy késő középkori falszakasz és a 126.

sír alatt található, azoknál korábbi. 30 évesnél idősebb férfi sírja. Későbbi a 136. téglasírnál. Csak a lábai maradtak meg. (4. tábla)

129. sír: A 15. szelvény nyugati részén van. Egy későközépkori falszakasz ráépült, a 132. sír metszi. Csak a lábak csontjaiból maradt meg valami. Valószínűleg 25 évesnél idősebb férfi sírja.

130. sír: A 15. szelvény déli részében, a templom délkeleti sarkától keletre volt. A 131., 133. síroknál későbbi, a 127., 131., 134. síroknál korábbi. 30-35 éves férfi sírja. A koponya hiányzik, karjai a medencében voltak összekulcsolva. Egy koporsóvasalás volt a bal medencénél.

131. sír: A 130., 133. sír felett volt a 15. szelvény déli részén. Csak néhány újperc maradt meg, az egyiknél egy lilimos pecsétyűrű volt. (13. tábla/10.)

132. sír: A 15. szelvény déli részében, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Két téglakeretes sír, a 133. és 136. között volt, talán azokhoz igazították. A 129. sírt rombolta. 35-39 éves férfi sírja. Karjai a medencén keresztbe téve. Egy 14. századi bécsi pfenning magyarországi utánveretét találtuk a koponyától délre, vasszög volt a medencénél. (4. tábla, 10. tábla/3.)

133. sír: A 15. szelvény déli részében, a templom délkeleti sarkától keletre volt. Felette voltak a fiatalabb 130., 131., 127. sírok. Téglakeretes sír. A trapéz alakú téglakeretből négy sor habarcsos téglá maradt. 35-39 éves férfi sírja. A bal kar a medencénél, jobb a medencében volt. A domboldal középkori megcsúszásakor elpusztult a keleti része, az utolsó megmaradt téglák lehajlanak. (4. tábla)

134. sír: A 15. szelvény déli részében, a templom délkeleti sarkától keletre volt, egy újkori betontömb rombolta. Rajta van a 133. téglakeretes síron és valószínű, hogy metszi a 130. sírt. 25 évesnél idősebb férfi sírja. Csak két lába van meg,

136. sír: A 15. szelvényben volt. A 133., 80. sírokkal sort alkotott. Téglakeretes sír. Habarcsba rakott téglából épült, a belsejét is kihabarcsolták. Ráépült egy Árpád-kori fal. A sír még nagyjából ép lehetett a fal ásásakor. A csontokat kiszedték és a belsejét kitöltötték a fal alapjával. A domboldal középkori megcsúszásakor elpusztult a keleti része, az utolsó megmaradt téglák lehajlanak.

234. sír: A 29. szelvényben, a templomtól délre, az északi kerengőfolyosó területén volt. Falazott téglasír, az 1960-as években már kibontották. Az északi kerengőfolyosó déli falánál, de a fal nem rombolta. A sír és a fal között egy 12. század második felére keltezhető anonim dénár került elő. Hét sor téglá magas, a tetején megmaradt egy kifelé csúsztatott téglasor is, a teteje többi része hiányzik. A belseje is ki volt habarcsozva. Csontok már nem volt benne.

237. sír: A 30. és 36. szelvényben a kolostorudvar északi részén volt. Nagyobb része egy újkori lebetonozott sáv alatt volt található. Feltehetően későbbi a 248. sírnál. 17-22 éves férfi sírja. A jobb kéz a medence szélén, a combcsonton, a bal kéz alatta, szintén a jobb medencelapáton. A fej alá téglát tettek. Mellette a sír aljánál kissé magasabb padkán mellétett, korábbi sírből származó csontok voltak. A mellétett csontok szépen el voltak elrendezve, a koponya nyugaton. (4. tábla, 10. tábla/6.)

239. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északi részén helyezkedett el. Egy újkori betontömb alatt volt az alsó lábszára. 14-16 éves kamasz sírja. A karok a medence mellé voltak téve. (4. tábla, 10. tábla/4.)

240. sír: A 30. szelvényben a kolostorudvar északi részén, jórészt egy újkori beton alatt volt. Csak a sír mellé tett régi csontokat találtunk meg. Lehet a 239. sír mellé tett csontokról van szó, de lehet másik síré is, amely az újkori beton miatt nem kibontható. Több más sírhoz (237., 248.) hasonlóan a csontokat szépen elrendezték, a koponya nyugaton volt.

241. sír: A 29. szelvényben az északi kerengőfolyosóban volt található. A 242. sír rombolta, attól korábbi. A 254. sír volt alatta, attól későbbi. Hiányzik a koponya, a felkarok, a jobb felsőlábszár, a maradék is töredékes. 50 évesnél idősebb nő sírja. A bal kar a hason, a jobb felette a szegycsontnál fekdűt.

242. sír: A 29. szelvényben az északi kerengőfolyosóban volt. A 241. sírt rombolta, annál későbbi. A 243. sír viszont rombolta, annál korábbi. 30 évesnél idősebb személy sírja. A rombolás miatt csak a bal felkar és lapocka, valamint a lábfej csontjai maradtak meg.

244. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Az udvar északi fala rombolta, tehát a gótikus kerengőnél korábbi. Metszi a 266. sírt. Falazott téglakeretes sír. A sírgödör téglalap alakú feltja elkülöníthető volt. A téglasír méreténél 4-5 cm-rel nagyobb gödröt ástak. A betöltés itt sárgásbarna, a sír betöltése világosbarna kevert. 40-55 éves férfi sírja. 5 téglasor mélyen van meg, a teteje hiányozhat. A téglákat habarcsba tették, a belső oldalukon is habarcsosak, de meszelésnek nincs nyoma. (5. tábla, 12. tábla/1.)

246. sír: A 29. szelvényben, az északi kerengőfolyosóban, annak déli sávjában volt. Egy újkori beásás, valamint a 234. és 253. sír is rombolta, azoknál korábbi. A sírgödör feltja nem különíthető el. Csak a medence, a medencére tett jobb kéz és néhány borda maradt meg. 25-35 éves férfi sírja.

247. sír: A 29. szelvényben az északi kerengőfolyosóban volt. Szinte teljesen megsemmisült téglasír. A 242., 243. és a 245. sír rombolta, ezeknél korábbi. Egyik oldalánál négy sor magasan maradt meg az agyagba rakott téglák. Kissé ívelt a vonala.

248. sír: A 30. szelvényben a kolostorudvar északi részén volt. Nagyobb részét egy újkori betontuskó rombolta. Metszhette a 237. sír, annak a mellé tett csontjai fedik a gödrét. Metszett egy bronzkori gödröt. 35-45 év közötti férfi sírja. A jobb kéz a medencére téve. Mellette, a sír aljánál kissé magasabban hagyott padkán mellé tett, korábbi sírból származó csontok voltak. A csontokat szépen elrendezték, a koponya nyugaton volt. A sír északi oldalához, a padka elé élére állított téglákat tettek. (4. tábla)

249. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Nagyobb része a lebetonozott sáv alatt volt, csak a sír vége lógott a szelvénybe. (4. tábla)

250. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. Ráásták a 251. és 256. sírokra, azoktól későbbi. 45 évnél idősebb férfi sírja. A bal kar a hason, a jobb felette volt. (5. tábla)

251. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. A 250. sír alatt volt, attól korábbi, a 256. sírtól későbbi. 30-40 év közötti férfi sírja. A karok a medencébe voltak téve. (5. tábla)

252. sír: A 29. szelvényben, az északi kerengőfolyosóban, a monostortemplom délkeleti sarkához közel volt. Metszi a 257. sírt. Téglakeretes sír. Élére állított, habarcs nélkül földbe tett téglák maradtak meg, két sor magasan, négy darab lóg a szelvénybe.

253. sír: A 29. szelvény keleti végében volt. Falazott téglakeretes sír nyoma lehet. Csak a délnyugati sarka volt a szelvényben, a többi újkori beton alá esett. Egy-három sorny habarcsba rakott téglák maradtak meg.

254. sír: A 29. szelvényben, az északi kerengőfolyosó területén volt. A 241. és 247. sír felette volt, ezeknél korábbi. A koporsó feltja látszott. 18-22 éves férfi sírja. A bal kéz a medencén, a jobb a medence mellett a combcsonton volt. (5. tábla)

255. sír: A 30. szelvényben a kolostorudvar északnyugati részén volt. A nyugati részét rombolta a kolostorudvar nyugati fala. Alatta volt a 263. sír, attól későbbi. Kissé trapéz alakú, a fejnél szélesebb téglasír. A téglákat sárgásvörös agyagba döngölték, három sor van meg. 40-45 éves férfi sírja. A karok a medencében voltak. Egy csat volt a medencénél. (5. tábla)

256. sír: A 30. szelvényben a kolostorudvar északnyugati részén volt. A 250. és 251. sírok alatt volt. 25 éves férfi sírja. A karok a medence mellett, a combcsonton voltak. (5. tábla)

257. sír: A 29. szelvényben volt, rombolta a 252. sírt, későbbi beásások teljesen szétrombolták. Téglakeretes sír maradványa. Habarcs nélkül földbe tett fekvő téglák maradtak meg.

258. sír: A 30. szelvényben volt. A 256. sírtól délre volt, annál fiatalabb. Metszette a 269. sírt. 40-45 éves férfi sírja. Csak a lapockacsont, bal felkar és a bordák maradtak meg. (5. tábla)

259. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati sarkában, a 237. és 248. sírral egy sorban volt. Csak a sír nyugati vége lógott a szelvénybe, ezt is rombolta az újkori betonozás. Csak a koponyatető maradt meg.

260. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati negyedében volt. Egy újkori beton alap és a 261. sír rombolja. 35-39 éves nő sírja. A jobb kar a hason, a bal felette a szegycsontnál nyugodott. (5. tábla)

261. sír: A 30. szelvényben volt. Ráásták a 260. sírra, a 262. sír viszont rombolta, ezért csak a bal kar és a bal láb csontjai maradtak meg. Felnőtt sírja. A keze a medence mellett volt. (5. tábla)

262. sír: A kolostorudvar északnyugati részén, a 30. szelvényben volt. Rombolta a 261. sírt, attól későbbi, de korábbi az udvar nyugati falánál, ami a koponyát és a 275. sírnél, ami az alsó lábszárcsontokat vitte el. 40 évnél idősebb férfi sírja. A bal kar a medence mellett, a jobb a combcsont felső részén volt. (5. tábla, 12. tábla/1.)

263. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati sarkában volt. Ráásták a 255. téglasírt, de az sekélyebben volt, így nem rombolta. 30-39 éves férfi sírja. A karok a hason voltak keresztben, a jobb lentebb. (6. tábla)

266. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati sarkában volt. Metszi a 244. és 255. téglasír. Legalább 25 éves férfi sírja. Csak a két alsó lábszár van meg.

267. sír: A 30. szelvény közepén volt, a kolostorudvar északnyugati részén. A 260. sír rombolhatta, de későbbi a 270. sírnál. Legalább 25 éves férfi sírja lehet. Csak az alsó lábszár maradt meg belőle.

268. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. A kolostorudvar nyugati falának támpillére rombolta. Legalább 25 éves férfi sírja lehet. Csak a combcsontok és az alsó lábszár csontjai maradtak meg.

269. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részében volt. A 258. és 284. sírt rombolta. 35-39 éves férfi sírja. A jobb kéz a medencén, a bal a mellkason nyugodott. (6. tábla)

270. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. Valószínűleg metszette a 267. és 271. sír. Valószínűleg felnőtt férfi sírja. Csak a combcsontok és az alsó lábszárak maradtak meg.

271. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt, a 270. sírtől fiatalabb. A felkar és a bordák maradtak meg. Felnőtt sírja.

272. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati negyedében volt. Felette volt a 268. sír. Az udvar nyugati falának támpillére metszette, elvitte a koponyát. 35-39 éves férfi sírja. A bal kéz a medencén, a jobb a hason nyugodott. A sír északi oldalán egy padka volt, amire csontokat tettek. Kissé kisebb sírgödört ástak a szükségesnél, a lábfej a sír végéhez ért. (6. tábla)

273. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar délnyugati részén, az udvar nyugati falához közel volt, a falnál korábbi lehet. Egy újkori betontuskó is rombolta. Alatta volt a korábbi 276. sír. 17-19 éves férfi sírja. A karok szorosan a teste mellett voltak. Egy kés volt a jobb kéznél. (6. tábla)

274. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar délnyugati részén volt, egy betontuskó rombolta. Legalább 45 éves nő sírja. A kar a medence mellett volt. (6. tábla)

275. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. Rombolta a 262. sírt, annál későbbi. Legalább 45 éves nő sírja. A karok a medence mellett voltak, de távolabb a testtől. A lábak szétnyílván. Melléklete nem volt, egy vasszög volt a földjében. (6. tábla)

276. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar délnyugati sarkában volt. A kolostorudvar nyugati fala elvitte a koponyát. A 273. sírt is ráásták. A csontok alatt fekete réteg, valószínűleg koporsó nyoma volt. 30-35 éves férfi sírja. A késői rombolások miatt hiányzik a koponya, a jobb láb csontjai, a medence, az alkar egy része. A karok a medence mellett, a combcsonton nyugodtak. A hiányzó jobb oldali medencelapát mellett volt egy kisméretű bronztárgy. (6. tábla, 12. tábla/3-4., 13. tábla/8.)

277. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. Ráásták a 278. sírt, amely jórészt rombolta. 30-35 éves férfi sírja. A koponya, a felkarok és a mellkas csontjai maradtak meg. (6. tábla)

278. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. Metszi a 277. sírt, de metszi a 238. kút. A koponya, a felkar és a mellkas csontjai maradtak meg. 30-39 éves férfi sírja. (6. tábla)

279. sír: A 31. szelvényben a kolostorudvar délnyugati

részén volt. Az udvar nyugati falának támpillére és újkori beásás rombolta. Falazott téglasír, öt sor habarcsba tett téglasor magas, belül kissé habarcsozva. Legalább 45 éves férfi sírja. A medence és a felsőlábszár van meg

281. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar délnyugati részén volt. Egy újkori közműárok rombolta. A 282. sír mellette volt, viszonyuk a közműárok rombolása miatt nem igazán megállapítható. Felnőtt sírja. Mindössze a mellkas csontjai és a felkarcsont maradt meg.

282. sír: A 31. szelvényben a kolostorudvar délnyugati részén volt, egy újkori vezeték is rombolta, ezért a mellette lévő 281. sírral való viszonya nem egyértelmű. 35-45 év közötti nő sírja. A koponya és a felkar maradt meg néhány borda mellett.

283. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt, egy újkori betontuskó épült rá. A 238. kút ásásakor rombolták, elvitték a lábát. 30-40 év közötti férfi sírja. A bal kar a medencén volt. Hiányoznak a lábai és a jobb oldala. (7. tábla)

284. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar északnyugati részén volt. A 269. sír felette volt. A sírgödör erősen lekerekített sarkú téglalap alakú. 40-49 év közötti férfi sírja. A koponya felfelé néz, a kezek a medencénél, bal a combcsonton. (7. tábla)

285. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar délnyugati részén volt. Egy újkori vezetékárok rombolta a láb csontjait. 30-35 év közötti férfi sírja. A jobb kéz a medence mellett, a bal a hason volt. (7. tábla)

286. sír: A 30. szelvényben, a kolostorudvar nyugati részén volt. Egy újkori betontuskó rombolta. Egy pár alsó lábszár maradt meg. Felnőtt sírja.

287. sír: A 30. szelvény délnyugati részén, a kolostorudvar nyugati részén volt. Felnőtt sírja. A koponya mellett három darab hosszúcsont maradt meg. Egy régebbi sír mellétett csontjai voltak a koponyánál.

288. sír: A 29. szelvényben volt. Téglakeretes sír, amely a 235. padló alatt volt, tehát korábbi a kerengőnél. A 289. sír rombolta, az mélyebb, így ebből csak a téglakeret maradt meg. Hat sor magasan maradtak meg az agyagba rakott téglák.

289. sír: A 288. sírt metszi, annál mélyebben volt. A koporsó feltárja is látszott. Az omlásveszély és egy újkori rombolás miatt sem tudtuk kibontani.

290. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar délnyugati részén volt. 35-39 év közötti férfi sírja. Karok a medencén, a combcsontokra téve. (7. tábla)

291. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar déli részén volt. A sír egy újkori betontuskó alatt van és egy újkori árok is rombolta. 35-45 év közötti férfi sírja. A medence, a bal kar és a lábfeje van meg.

292. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar középső részén volt. Újkori vezetékárok rombolta, a lábai nem estek a szelvénybe. 35-39 éves férfi sírja. A karok a medencén voltak. (7. tábla)

94. sír: A 33. szelvényben volt. Az udvar északi fala rombolta. Csak néhány csont maradt meg.

295. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar déli részén volt. Egy újkori vezetékárok elvitte a koponyáját és a felsőtestét. Alatta volt a 298. sír, attól későbbi. 40-45 éves férfi sírja. A karok a medencén nyugodtak egymásra téve.

296. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar délnyugati részén volt. Az alsó lábszárcsontokat újkori vezeték vitte el. 40-49 éves férfi sírja. A karok a medencén voltak keresztben, a bal alul. Az alsó lábszárcsontokat újkori vezeték vitte el. (7. tábla)

298. sír: A 31. szelvény délkeleti részén, a kolostorudvar déli sávjában volt. Egy újkori beton rombolta a nyugati részét. Felnőtt sírja. A karok a medencén voltak. (7. tábla)

299. sír: A 31. szelvényben, a kolostorudvar déli sávjában volt. Egy újkori árok rombolta. 25-29 éves férfi sírja. A bal kar a medence mellett, a jobb a combcsonton volt. (7. tábla)

300. sír: A 32. szelvényben, a keleti kerengőfolyosón volt. A 60-as években kibontották, kátránypapírral fedték le, de nem szedték fel, ezért rossz állapotú. Foltja így már nem elkülöníthető. Legalább 45 éves férfi sírja. A karok a medencén voltak. (8. tábla)

302. sír: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosón volt. Metszette a későbbi 303. sír. Téglakeretes sír, amelyből csak négy sor habarcs nélkül földbe tett vékony téglá maradt meg.

303. sír: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosón volt. A téglalap alakú, szegelt koporsó nyoma látszott, több szög megmaradt benne. 25-35 év közötti férfi sírja. A karok a hasi részen voltak összetéve, alul a jobb. Szögek a sírban: két-két darab szög a délkeleti és északkeleti sarokban, egy a délnyugati sarokban, egy-egy darab a jobb és bal medencénél, egy-egy darab a bal combcsontnál és a bal vállnál. (8. tábla)

305. sír: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosóban volt. Metszette a 306. sír. 20-30 közötti férfi sírja. Csak az alsó lábszárcsontok maradtak meg.

306. sír: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosóban volt. Metszi a 305-ös sírt. Felnőtt sírja. Újkori temetkezés lehet. Észak-déli tájolású, nem szabályos.

307. sír: A 33. szelvényben volt. A 305. sír volt felette, ez elvitte a koponyát és a felsőtestet, a kolostorudvar nyugati fala a lábait vitte el. 25-29 év közötti férfi sírja. A medence és a melléttett karok maradtak meg.

308. sír: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosón volt. Egy betontuskó elvitte a koponyáját. Legalább 45 éves férfi sírja. A karok a hason keresztben voltak, alul a bal kéz. (8. tábla)

309. gödör: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosón volt. Két nagyjából szögletes, kerengőfolyosóhoz igazodó gödörben bedobált csontok voltak rendszer nélkül. A kerengőfolyosó padlója fedi. Aránylag sok föld van köztük. Kisebb osszáríum-szerűség, a csontok a kolostorudvar és a kerengőfolyosók kiépítése közben megsérült sírokból származnak. Egy láb csontjai (alsó-felső lábszár, térdkalács) anatómiai rendben kerültek elő, ez még viszonylag friss sírből származhatott.

310. sír: A 33. szelvényben volt, a 303. sírtól északra. 18-22 év közötti felnőtt sírja. Rossz megtartású váz, a bal kéz a medencén van, a jobb hiányzik. (8. tábla)

327. sír: A 33. szelvényben volt. 35-39 éves nő sírja. A karja a mellkasára felhúzva nyugodott. A medencében magzat/csecsemő csontjai voltak. (8. tábla)

329. sír: A 33. szelvény északi részén, a kerengőfolyosó északnyugati sarkánál volt. A téglakeretes sírből öt sor ha-

barcsba rakott téglá maradt meg. A belső oldalán is habarcsos. 30-35 év közötti felnőtt sírja. A karok a hason keresztben voltak, a bal a hasi részen, a jobb felette a szegycsontnál. A keleti része, lábai az újkorban sérültek. (8. tábla)

330. sír: A 33. szelvény nyugati részén volt. A 331. objektumra ásták rá, későbbi beásás rombolta. Csak az alsó lábszárcsontok maradtak meg. Valószínűleg legalább 25 éves férfi sírja.

332. sír: A 33. szelvényben volt, annak középső részén. Ezt a részt az újkorban bolygatták. A felsőtestét újkori betondarab vitte el, csak az alsó lábszárcsontok egy része és a lábfej csontjai voltak a helyükön. Legalább 25 éves felnőtt sírja.

333. sír: A 33. szelvény közepén volt, a 332. sírtól északra, azzal egy mélységben volt. Egy részét egy újkori betontuskó vitte el. A két alsó lábszár és a lábfej csontjai maradtak meg. Legalább 25 éves felnőtt sírja.

334. sír: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosóban volt. A felső részét újkori betontuskó vitte el. 30-35 év közötti férfi sírja. Csak az alsó lábszárcsontok és a bal combcsont lóg be a szelvénybe.

335. sír: A 33. szelvényben, a nyugati kerengőfolyosóban volt. Újkori építkezés miatt csak a láb csontjai maradtak meg. 20-25 éves férfi sírja.

338. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Az udvar északi falát ráasták. A sírgödör téglalap alakú, csak enyhén lekerekített. 25-29 év közötti férfi sírja. A karok szorosan a medence mellett voltak. (8. tábla)

339. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Ráasták a 237., 345. sírra. 35-39 éves férfi sírja. A koponya hiányzik, az újkorban sérülhetett. A karok a medencén egymáson lehettek keresztben, de a jobb kéz kissé elmozdult. (8. tábla)

342. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északkeleti részén volt. Későbbi a 350. sírnál. Legalább 45 éves férfi sírja. A karok a medencében vannak összetéve. Alatta halványszürke réteg, feltehetően koporsó nyoma. A medence alatt, a két láb között egy vastárgy, valószínűleg csat maradványa került elő. (9. tábla)

345. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Rombolta a későbbi 353. sír, felette van a 339. sír, ezeknél korábbi. Legalább 45 éves férfi sírja. A karok a medence mellett voltak, a lábát elvitte egy sír. (9. tábla)

346. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. A 346. fal támpillére és egy újkori betontuskó rombolta. 40-45 év közötti nő sírja. A karok a medencén vannak. (9. tábla)

347. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Ráasták a 350. sírra. Az újkori vezeték rombolja. 30-40 év közötti férfi sírja. Csak a koponya és a vállai lógnak be a szelvénybe. (9. tábla)

348. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részében volt. Rombolta egy beásás, ami elvitte a koponyát és a bal oldalát. Legalább 45 éves férfi sírja. A jobb kar a medencén nyugodott. (9. tábla)

349. sír: A téglasír maradványait a 238. kútba beszakadva találtuk meg. A téglasorok agyagba voltak téve, egy része nagyjából egyben maradt. Néhány csont volt a téglák mellett.

350. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Ráásták a 342. és 347. sírt, de azok sekélyebbek, így nem rombolják. Legalább 30 éves férfi sírja. A karok a medence mellett, a bal a medencelapát szélén volt. (9. tábla)

353. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Rombolta a 345. sírt. 22-25 éves férfi sírja. A bal karja, lába hiányzik. A karok a medencében voltak. (9. tábla)

354. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. Rombolta a 356. sírt. 35-39 éves férfi sírja. Hiányzik a bal oldala, valamint a karjai, az alsó lábszárak csontjai. A kezek a medencében voltak. (9. tábla)

356. sír: A 36. szelvényben a kolostorudvar északi részén volt. Téglasír. Ráásták a 354. sírra, de magát a sírt is rombolta egy újkori vezetékárok is. Két sor vékony habarcs nélkül földbe tett téglá maradt a sír északnyugati részén.

362. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északkeleti részén volt. A 238. kút elvitte a délkeleti sarkát. A 364. sír rombolása után alakították ki a 364. felhasználásával. Téglasír, amelyből két sor habarcs nélkül földbe tett téglá maradt meg. Felnőtt sírja. A bal kar a medencében, a jobb kar a hason volt.

364. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északkeleti részén volt. A tőle nyugatra lévő 362. téglasír építéskor rombolták. Legalább 25 éves férfi sírja. Csak a lábszárak maradtak meg. A téglakeret két sor magas. Kissé trapéz alakú volt. A téglasírt használat után kettévágták, a csontokat kiszedték, hogy a 362. sírt betehessék. A téglakeretet a fejénél, a nyugati vége elszedésével rombolták, majd meghosszabbították. A keleti, láb felőli végét téglasorral lezárták, így maradt meg a 364. sír lába. A megnövelt nyugati részébe betették a 362. sírt, innen a 364. csontjait kiszedték. Tehát egy téglasírt részlegesen romboltak és tégláit egy másik építéséhez használták fel.

365. sír: A 36. szelvényben volt, a kolostorudvar északi részén. A 362-364. téglasírokhoz épült szorosan, azoktól délre volt. Lehet, hogy a 364. rombolásával alakították ki. A 238. kút elvitte a délnyugati sarkát. Téglakeretes sír agyagba rakva. Három sor habarcs nélkül földbe tett téglá maradt meg. 40-49 éves nő sírja. A karok a mellkas alsó részén voltak.

371. sír: A 36. szelvényben, a kolostorudvar északi részén volt. A 372. sír elvitte a jobb láb csontjait. 40-45 éves férfi sírja. A karok a medence mellett voltak. (9. tábla, 12. tábla/6.)

372. sír: A 36. szelvényben volt, a kolostorudvar északi részén. Metszette a 371. sírt, viszont a mellkastól lefelé elvitte a későbbi 362. sírt. 30-35 éves férfi sírja. A koponyától közvetlenül nyugatra, a sír szélén két téglá volt álló helyzetben. (9. tábla, 12. tábla/6.)

373. sír: A 38. szelvényben, a keleti kerengőfolyosón volt. A 60-as években megtalálták, felette újkori törmelék volt. Legalább 45 éves férfi sírja. Erősen sérült, a koponya és a jobb oldala hiányzik. A bal kéz a medencében volt. (10. tábla)

376. sír: A 37. szelvényben, a déli kerengőfolyosón volt. Legalább 45 éves férfi sírja. A jobb kéz a mellkas alsó részén, a bal kéz a hason nyugodott. (10. tábla)

377. sír: A 38. szelvényben, a 373. sírtól délre, a keleti kerengőfolyosóban volt. Az 1960-as években kiáshatták, igen rossz állapotú, a lapocka és a sérült koponya elcsúszott. Felette újkori betöltés volt. 40-45 év közötti férfi sírja. A jobb kar a medencén volt. (10. tábla)

388. sír: A 37. szelvényben, a déli kerengőfolyosón volt, a 390. sírt ráásták. A fejnél szélesebb volt a sírgödör. 40-45 év közötti nő sírja. A karja és a bordák hiányoznak. (10. tábla)

390. sír: A 37. szelvényben, a déli kerengőfolyosóban volt. Alatta a korábbi 388. sírt. 35-39 éves férfi sírja. Mellette egy régi sírból származó koponya volt. A jobb kéz a medencén, a bal a medence mellett volt. (10. tábla)

391. sír: A 37. szelvényben, a déli kerengőfolyosóban volt. 4-5 éves gyermek sírja. A karok a medence mellett voltak. (10. tábla)

406. sír: A 36. szelvényben, az udvar északi részén volt. A lábait betontuskó, a felsőtestét egy vezeték rombolta. A karok a medence mellett voltak. (10. tábla)

408. sír: A 38. szelvényben, a keleti kerengőfolyosó déli részén volt. A lába betontuskó miatt nem volt kibontható, a koponya is hiányzik. (10. tábla)

415. sír: A 36. szelvényhez közel volt. Ráastak egy újkori vezetékárkot. Rombolta egy későbbi téglasír, ami nem esett a feltárási területbe. Téglakeretes sír, amely habarcs nélkül földbe tett vékony téglákból épült, öt sor magas volt. A téglasorok felett a déli oldalon három darab, az északon egy darab ferde helyzetű téglát találtunk, amelyek a tetőhöz tartozhattak. Eredetileg a téglasírnál nagyobb gödröt ástak, északon 10 cm-rel nagyobb. A téglakeret rövid oldalai egyenesek, a hosszú oldalak íveltek, középen ívelten kiszélesedtek. 20-29 éves férfi sírja. Hiányzik a koponya, a felsőtest egy része. (10. tábla)

425. sír: 2024-ben, a műemléki helyreállítás folyamán végzett vezetékásás során kerültek elő maradványai. A nyugati kolostorszárny északi részén volt. A 60-as években már rombolták. Felnőtt sírja, a karok a medence mellett lehettek.

1962/23. sír: A déli kolostorszárnyban vagy az udvar déli sávjában volt, erősen rombolt sír.

1962/24. sír: A nyugati kerengőfolyosón volt. Felnőtt sírja, a karok a medencében voltak.

1962/25. sír: A nyugati kerengőfolyosón volt. Felnőtt sírja, a 60-as években nőként határozták meg. A karok a medencében voltak összetéve.

1962/28. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. A 60-as években férfiként határozták meg, a karok a medencében.

1962/29. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. A 60-as években férfiként határozták meg, a karok a medencében.

1962/30. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Felnőtt sírja, a karok a medencében.

1962/31. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Felnőtt férfi sírjaként határozták meg. A jobb kéz a medencére téve. Egy R maiusculával díszített gyűrű volt a jobb kezén. (13. tábla/9.)

1962/34. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. A jobb oldalán, kissé zsugorítva fekszik, karok a medence fölött, hason keresztben, láb kissé felhúzva. A kerengőfal a koponyán van.

1962/35. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Felölt sírja, a 60-as években női sírnak gondolták, a karok a medencében voltak.

1962/36. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Felölt sírja, a 60-as években női sírnak gondolták, a karok a medencében voltak.

1962/37. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Felölt sírja, a karok a medencében voltak.

1962/38. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Felölt sírja. A 37. sír rombolta.

1962/39. sír: A nyugati kerengőfolyosón volt. Felölt hiányos sírja.

1962/40. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. A 41. sír rombolta.

1962/41. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Gyermekek sírja. Rombolta a 43. sír, de rombolja a 40. sírt.

1962/42. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Fordítva volt eltemetve, a koponya keleten volt, a 43. sír rombolta.

1962/43. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. A 40-42. sírt rombolja. A karok a medencében voltak. Tájolása rendellenes, dél-északi, a koponya északon volt. Kései sírnek gondolták már a 60-as években is.

1942/44. sír: A keleti kerengőfolyosóban volt. Felölt hiányos sírja, a bal kar a medencében.

1964/48. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Felölt bolygatott sírja, a jobb kar a medence mellett volt, téglafal (?) rombolta.

1964/49. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Felölt sírja, az 50., 51. sírok alatt volt, nagyon hiányosan maradt meg.

1964/50. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Az 51. sír rombolta, de a 49. sír alatta volt. Felölt hiányos sírja, karok a medencében.

1964/51. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Rombolta az 50. és 49. sírt. Felölt hiányos sírja, a bal kar a medence mellett elmozdulva, a jobb hiányzik.

1964/52. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Valószínűleg gyermek sírja. Koporsó maradványa volt.

1964/53. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Téglakeretes sír maradványai és egy koponya maradt meg. 2016-ban újra megtalálhattuk, a 252. esetleg 257. sír lehet.

1964/54. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Felölt rombolt sírja.

1964/55. sír: Az északi kerengőfolyosón volt. Felölt rombolt sírja, csak félig esett a szelvénybe. A bal kar a hasra téve.

1964/57. sír: Felölt hiányos sírja. A jobb kar a medence mellett.

1964/58. sír: A nyugati kolostorszárnyban volt. Felölt erősen hiányos sírja.

1964/59. sír: A kolostorudvar keleti részén volt. Felölt sírja, karok a medencében.

1964/72. sír: A nyugati kolostorszárnyban volt. Rombolja a nyugati szárny keleti fala. A koponyát bontották ki. Viszonylag korai lehet.

1964/83. sír: A kolostorudvar délnyugati részén volt. Felölt hiányos sírja, a bal kar a medencébe téve.

1964/84. sír: A kolostorudvar délnyugati részén volt. Felölt hiányos sírja, karok szorosan a medence mellett.

1964/85. sír: A nyugati kolostorszárnyban volt. Erősen hiányos, rombolt sír. Mellette téglasír maradványa volt.

A kolostori épületek az évszázadok alatt fokozatosan épültek meg, így a temetkezések lehetséges terei is többször módosultak. A kezdeti időszakban csak a monostor-templom és az attól jóval délebbre álló korai kolostor-épület létezhetett. Viszonylag hamar megépülhetett az udvar nyugati oldalán lévő kéthelyiséges épület is, de a keleti oldalon sokáig legfeljebb egy fal zárhatta az udvart, amelynek osztatlan tere a temetkezések jelentős részének is helyt adhatott. Úgy tűnik az Árpád-korban különösen sokat használták a templomhoz közeli, attól délre, délkeletre lévő területet, de már ekkor is temetkeztek attól távolabb, az udvar déli részén is.

A temetkezések rendjében a kerengőfolyosós kolostornegyzet kiépítése jelenthetett változást.⁸ A kerengő és a kolostorudvar falai számos sírt metszenek. Az építkezések során rombolt temetkezések csontjait egy gödörben temették el a nyugati kerengőfolyosón. A gödröt fedte a kerengő padlója. Számos késői sír kerengőfolyosóhoz igazodott. A nyugati folyosón egy sorban helyezkedett el a 303., 310., 332., 333., 334., 335. sír és a 309. ossariumként használt gödör. A déli és keleti folyosón feltárt sírok is a falakhoz látszanak igazodni. A késői időszakban temetkezettek az udvarra is, de ezt keltező lelet nem tudja megerősíteni. Nem ismerünk sírt a déli és keleti kolostorszárny területén. A nyugati szárny északi részén feltárt három temetkezés korábbi lehet nemcsak a quadrum kiépítésénél, de az Árpád-korban itt álló épületnél is, az egyiket rombolja is annak alapfala.

A kolostor területén is megfigyelhetőek olyan sírok, amelyek korábbiak lehetnek a monostor alapításánál, amire a 276. és 282. síroknál a ¹⁴C vizsgálat eredménye is utal. Néhány esetben még felvethető a lehetőség, de mivel a kolostori épületek, és a kerengőfolyosó falai későbbiek a monostor-templomnál, az általuk rombolt sírokat sem keltezik megbízhatóan a monostor alapítása elé.

A centrális kápolnán belül feltárt sírok

A monostor-templomtól kb. 17 méterre északra lévő nyolcszögletes alaprajzú, a nyolcszög öt oldalával záródó szentélyű, téglából épült kápolnát formája alapján a 13. század végére keltezhetjük. Elkészülte után ebben is temetkezettek és a körülötte lévő sírok is ehhez igazodhattak.⁹ Úgy tűnik a 60-as években teljesen feltárták és tizenkét sírt találtak, amelyből legalább kettő biztosan a monostor megszünte utáni. Természetesen a korábbi sírok is a kápolnán belülre kerülhettek.

1962/16. sír: Felölt hiányos sírja.

1962/17. sír: Felölt erősen hiányos sírja.

1962/18. sír: Felölt hiányos sírja. A karok a hason voltak. A bordák között egy koporsószeget volt.

1962/21. sír: Felölt hiányos sírja, nő sírjának gondolták.

8 A kolostornegyzet kiépítése a 14/15. század fordulójától kezdődően több lépcsőben történt és a 16. század első évtizedeig eltarthatott. Buzás Gergely közlése szerint a kerengőfolyosók beboltozása a 15. század végére, a 16. század első évtizedeire keltezhető.

9 A 60-as évek dokumentációjának egy fényképe alapján korábban is állt itt valamilyen épület, de ennek korát nem ismerjük.

1962/22. sír: Felnőtt sírja, a bal kar a hason, a jobb a medencében volt.

1962/26. sír: Gyermek sírja, karok a medencébe voltak téve.

1962/27. sír: Felnőtt sírja, a 60-as években férfi sírjának gondolták. A karok a medencében voltak.

1962/32. sír: Felnőtt sírja, a karok a medencében voltak.

1962/33. sír: Gyerek hiányos sírja.

1962/45. sír: Felnőtt sírja. A karok a hason voltak. Viszonylag jó állapotban maradt meg a koporsó, rajta szürke festéssel. A medencénél rózsafüzér és hozzá tartozó ezüstkereszt került elő (13. tábla/11.), a lábnál égett búzaszem, a bordák fölött koporsószeg volt. Kései sír.

1962/46. sír: Felnőtt sírja. A karok a hason voltak. Koporsó nyoma maradt, a hason és a medencén rózsafüzérhez tartozó kereszt és gyöngyök voltak, a felsőtesten hét bronzgomb.

1962/47. sír: Felnőtt nő sírjának gondolták. A karok a hason voltak. Övcsat volt a medencén.

Sírok a templom mellett, a kolostortól északra

A monostortemplom és a kápolna között, illetve a templom mellett, de a kolostor területén kívül is több temetkezést tártak fel.

45. sír: A 8. szelvényben, a sekrestyénél volt. A monostortemplom szentélyének fala és egy Árpád-kori fal is rombolta, azoknál korábbi. A sírgödörben a fejnél és a lábnál árokszerű lemélyítés volt. Kisgyerek sírja. Az alsó lábszár, a mellkas, a felkar néhány csontja maradt meg. A többi a 60-as években sérült.

59. sír: A 8. szelvényben volt, egy Árpád-kori fal és egy újkori beásás rombolta.

71. sír: A 11. szelvényben, a templom szentélyétől keletre volt. 40-45 éves férfi sírja. Egy újkori beásás elvitte a bal oldalát és a koponya is hiányzik. A kar a medencében volt. (3. tábla)

72. sír: A 11. szelvényben, a templom szentélyétől keletre volt. 35-45 éves férfi sírja. Újkori rombolás miatt a medencétől lefelé hiányzik. A bal kar a medencében.

73. sír: A 11. szelvényben, a templom szentélyétől keletre volt. Rombolta a templom szentélye, csak a lábak maradtak meg. 9-10 éves gyermek sírja. Korábbi a monostortemplomtól.

77. sír: A 8. szelvényben, a sekrestyénél, egy késő Árpád-kori fal alatt volt. Egy újkori beásás is rombolta, amely elvitte a jobb oldalát és a koponyát. 40-45 éves férfi sírja. A jobb kéz a medencén volt.

80. sír. A 11. szelvényben, a templom szentélyétől keletre volt. Egy 13. századra datálható alapfal és egy 15-16. századi pillér rombolta. Csak a koponya maradt meg és a felsőtest egy része. 18-22 éves férfi sírja. Falazott téglakeretes sír, habarcsba rakott téglasorokból épült, belül a habarcsréteget kimeszelték. Kb. 45 cm, 5-6 téglasor mély. A téglakeret belseje 60 cm széles. A sírnak nagyobb gödört ástak, ebbe rakták a téglakeretet, a falon kívül megmaradt kb. 20 cm széles területre sárgásbarna betöltés került, a sír betöltése máshol sötétebb barna. A felső sort kissé kifelé csúszttatták és ezek támaszthatták a sír tetejét alkotó, ferdén, egymásnak támaszkodó téglákat, amelyek

sajnos már nincsenek meg. A sír nyugati végéhez egy combcsontot tettek, amely régebbi sírból származik.

1960/1. sír: A kápolnától délre volt. Felnőtt sírja, férfiként határozták meg. A felsőtestnél tizenhárom darab bronz fülesgomb, a medencén egy egykor olvasóhoz tartozó bronzsal keretezett fakereszt volt. A sírt újkorinak tartották már a 60-as években is.

1960/2. sír: A kápolnától délre volt. Erősen rombolt sír.

1960/3. sír: A kápolnától délre volt. Erősen bolygott sír.

1960/4. sír: A kápolnától délre volt. Erősen bolygott sír. Csak a koponya maradt meg.

1960/5. sír: A kápolnától keletre volt. Gyermek hiányos sírja, koporsó nyoma volt látható.

1961/6. sír: A templomtól nyugatra volt. Nagyobb gyermek sírja lehet. A karok a medence mellett. A koponya hiányzik.

1961/7. sír: A templomtól nyugatra volt. Nagyobb gyermek sírja lehet. A karok a medence mellett voltak.

1961/8. sír: A templomtól nyugatra volt. Nagyobb gyermek sírja lehet. A karok a medence mellett. A mellén kisméretű, lapos kerek csatkarika (13. tábla/1.) volt.

1961/9. sír: A templomtól nyugatra volt. Idősebb férfi sírjának gondolták a 60-as években. A karok a medencében voltak.

1961/10. sír: A templomtól nyugatra volt. Fiatalabb férfi sírjának gondolták a 60-as években, de melléklete alapján inkább nő lehet. A jobb kar a medence mellett, a bal a medencében volt. A mellén bronztű, a fej alatt két hajkarika volt (13. tábla/6-7).

1961/11. sír: A kápolna mellett volt. Felnőtt sírja, a 60-as években férfinak gondolták.

1962/12. sír: A sekrestyétől északra volt. Felnőtt hiányos sírja, a 60-as években nőként határozták meg.

1961/13. sír: A kápolna mellett volt. Felnőtt sírja, a karok a medencében voltak.

1961/15. sír: A kápolna mellett volt. Gyermek hiányos sírja. A bal kar a medence mellett volt.

1964/60. sír: A sekrestye területén volt, egy Árpád-kori fal rombolja. Hiányos sír.

1964/64. sír: A templomtól nyugatra volt. Felnőtt sírja. A jobb kar a medencében, a bal mellette volt. Kerek vascsat volt a medencében.

1964/73. sír: A templomtól nyugatra volt. Felnőtt vagy nagy gyerek hiányos sírja.

1964/74. sír: A sekrestye területén volt. Felnőtt hiányos sírja.

1964/78. sír: A templomtól nyugatra volt. Felnőtt sírja lehet. A jobb kar a hason.

1964/81. sír: A templomtól nyugatra volt. Gyermek rombolt sírja.

1964/82. sír: A templomtól nyugatra volt. Felnőtt hiányos sírja. A karok szorosan a medencére téve.

1964/87. sír: Felnőtt vagy kamasz sírja. A karok a medence mellett.

1966/89. sír: A templomtól északra volt. Az 1966/90 sír metszi, elvitte a lábát. Felnőtt sírja, a karok a medencében voltak. Alatta is látszott egy sír koponyája. Egy Szent István dénár volt valahol a sírban.

1966/90. sír: A templomtól északra volt. Az 1966/89.

sírt elmetszi, attól későbbi. Felnőtt sírja. A bal kar a medencén, a jobb kar a hason.

A 60-as évek fotóin látszik, hogy egy gyerek és egy felnőtt szám nélküli sírja is volt a sekrestye területén. A gyerek a 45. sír lehet.

Ezeknek a síroknak a többsége a 60-as években került feltárássra. 2014-ben öt sírt bontottunk ki a templom szentélyétől keletre, amelyek közül a 73. gyermeksírt biztosan a monostortemplom építése előtt, még a korai templom mellé ásták. A másik négy felnőtt férfi sírja. Úgy tűnik ide jóval kevésbé temetkeztek, mint délebbre, aminek az lehet az oka, hogy a terület viszonylag hamar a zárt kolostorudvaron kívülre került. Valamikor az Árpád-korban falakkal zárták le a szentélytől keletre lévő területet, elválasztva az udvartól és kolostoron kívüli területtől is. Egy kis előudvar alakult itt ki a kolostorba vezető bejárattal, valószínűleg ekkor szűntek meg itt a temetkezések.

A templomtól nyugatra tizenegy sírt bontottak ki a 60-as években, amelyek között legalább négy gyermeksír volt. A többi temetkezés a templomtól északra vagy a kápolna mellett volt, több esetben nem tudjuk pontosan rekonstruálni egykori helyüket. A templomtól északra és nyugatra lévő sírok közül többen felmerülhet a gyanú, hogy korábbiak a monostortól vagy annak korai időszakából, a 11. századból származnak. Az 1961/8. sírban talált bronz alapján a 13-14. században is biztosan temetkeztek világiak a templom mellé.

A sírok száma

A sírok eredeti számát természetesen nem tudjuk meghatározni. A 2010-es években végzett feltárások során összesen 149 sírről szereztünk valamilyen információt, de többen nem voltak csontok, csak a sírgödör volt azonosítható. A 60-as években 87 sírt bonthattak ki, de csak 81-ről van valamilyen adatunk, így összesen 230 sírt ismerünk a lelőhelyről.

Vannak teljesen, vagy csak részlegesen kutatott területek is, ahol bőven lehetnek még feltáratlan temetkezések. Számos helyen újkori építkezések sértettek és semmisítettek meg sírokat. Azt sem tudjuk, hogy a középkorban, az újabb temetkezések miatt hány pusztulhatott el, de erről legalább a téglasírok adnak némi információt. A téglasírok sokszor azonosíthatók szinte teljes pusztulásuk mellett is, elég, ha csak kis darabjuk, akár csak 2-3 darab téglá is megmaradt belőlük. A 2010-es években feltárt 22 téglasírból csak 12-ben maradtak csontok is, a többi esetben csak a téglakeret kis darabja volt meg. Ez alapján az Árpád-kori síroknak akár a fele is elpusztulhatott, legalábbis a legintenzívebben temetkezésre használt, a templomtól délre lévő területeken. Az évszázadok során mindenképpen sok, több száz temetkezéssel számolhatunk¹⁰, amelyeknek csak egy részét tudjuk ma már vizsgálni.

¹⁰ Természetesen pontos számot nem tudunk mondani, de ha „nem hivatalosan” tippelni kellene, 300-330 közé saccolnám a 9. századtól az újkorig eltemetett egyének számát.

A nemek aránya a különböző temetkezési helyszíneken

A férfi és női sírok elkülönítése nagyon fontos volt abból a szempontból, hogy meghatározzuk, hogy a különböző helyszínekre kik temetkeztek. Ezért érdemes a templomban és a templomon kívül lévő sírokat külön is megvizsgálni.

A kolostor területére döntően férfiakat temettek el. A 2010-es években 70 férfi sír mellett csak 8 női és 2 gyermek sír volt itt. Mivel egy korábbi temető is működött már a monostor megalapítása előtt, ezek sírjai módosíthatják a nem arányokat. Sajnos a korai sírok – mellékletek hiányában – többnyire nem elkülöníthetőek, de úgy tűnik, hogy egy korábbi, férfi és női sírokat nagyjából egyforma számban tartalmazó temetőre temetkezettek rá később szinte csak férfiak, elenyésző számú női temetkezés mellett. A 2010-es években egy gyerek és egy kamasz sírját bontottuk ki a kolostor területén, a 60-as évek dokumentációjából két gyereksírt ismerünk innen. A 327. női sírban egy magzat vagy csecsemő csontjai voltak, a hölgy szülés közben halhatott meg. A sírok korát nem ismerjük, csak az egyik rombol korábbi sírt. Megállapíthatjuk, hogy a monostor fennállása alatt, ha nem is kizárólagosan, de jórészt a monostor szerzeteseit temették a kolostor területére.

A templomhajóban lévő temetkezésekből is csak a 2014-ben feltártakat tudta antropológus vizsgálni, ezek között – a biztosan korai sírokat nem számítva – 14 férfi, 2 női, egy gyermek és egy kamasz sírja volt. A férfi sírok nagyobb aránya arra utal, hogy ide is jórészt – de nem kizárólagosan – a szerzetesek temetkeztek.

Sajnos a 60-as években a kápolnában és körülötte feltárt sírokat antropológus nem vizsgálta meg, de úgy tűnik itt több gyermek és női sír lehetett. A feltárási dokumentációban csak 5 sír nemét adták meg, 3 férfi és 2 női sírt feltételeztek. Biztosabban elkülöníthetőek a gyermeksírok, amelyek aránya messze a kápolnában volt a legnagyobb. Legalább 6-7 db gyermeksír volt 30-31 felnőtt sír mellett. Feltehetően ide jellemzően nem a szerzeteseket, hanem világiakat temettek. Hasonlót mondhatunk a templomtól északra, nyugatra eltemetettekről is. Főleg a templomtól nyugatra volt viszonylag nagyobb a gyermeksírok aránya. A különböző korszakhoz tartozó sírok általában nem elkülöníthetőek, de az biztos, hogy több sírt a monostor fennállása alatt ástak.

Temetkezési szokások

A sírgödörök szinte minden esetben lekerekített téglalap alakúak. Néhány – statigrafiai helyzete alapján korábbi időszakokba sorolható – sír sarkai csak kissé lekerekítettek. Ezeknél a síroknál – 338., 327., 276. – a karok szorosán a medence mellé voltak téve.

A 32. és 45. sírnál megfigyelhető árokszerű lemélyítés a késő avar korban és a 9. században is elterjedtnek számított¹¹, de a templom körüli temetőknél nem jellemző. Esetünkben is a monostort megelőző temetőhöz tarthatnak.

¹¹ Szőke 2020, 421., Tomka 1978, 52–53.

A középkori temetőkre jellemző módon a sírok akár többszörösen is rombolták egymást. A korábbi sírok szét-ásásakor talált csontokat sokszor a sír szélére tették. Több esetben a sír északi szélén padkát alakítottak ki, ahová gondosan elrendezve, az anatómiai rendet valamennyire tartva, a koponyákat nyugatra téve helyezték el a csontokat. A 248. sírnál a sírgödörbe, a régi csontoknak hely adó padka oldalának támaszkodó téglákat helyeztek. A 237. sírban nyugvó férfi feje alá téglát tettek. Ezek a jelenségek a kolostor területén ásozt, nem a legkésőbbi időszakból származók, feltehetően szerzetesekhez kapcsolható temetkezéseknél voltak megfigyelhetők. A 372. sírban álló helyzetű téglát volt a fejtől nyugatra. A sír metszett egy korábbi, lehetséges, hogy a bolygatott sírtól akarták elválasztani a téglával.

A tájolás szinte mindig a templomhoz hasonlóan nyugat-keleti, vagy attól kismértékben eltérő. Néhány sír tájolása rendellenes. Az 1962/43. sír tájolása fordított, kelet-nyugati, a koponya keleten volt. A 306. és 1962/43. sír észak-déli tájolású, utóbbiak szinte biztosan újkori be-temetkezések.

Az elhunytakat háton fekve, nyújtott helyzetben tették el. Egyetlen kivétel a 1962/34. sír, amely a jobb oldalán, kissé zsugorítva fekszik, a karok a hason voltak keresztben, a láb kissé fel volt húzva. A sír kora nem meghatározható, de a kerengőfal rombolta a koponyát. Mivel a területen a bronzkorban is laktak, a zsugorított sírt őskorinak is gondolhatjuk, bár középkori temetőben sem lenne példátlan hasonló temetkezés.

A kartartások változatosak. Biztos következtetéseket már csak a sírok nagyobb részének datálhatatlansága miatt sem lehet levonni, de a megszokott tendencia¹² nagyjából kirajzolódik. A statigráfiai helyzetük vagy leletanyaguk alapján korainak gondolt – a monostor alapításánál korábbi időszakra, vagy a monostor első évszázadaira datálható – síroknál leginkább a medence mellé tették a kezeket. A későbbieknek gondolt síroknál gyakoribb, hogy az egyik vagy mindkét kéz a medencére vagy a hasra volt téve, néhány esetben a mellkasra húzva.

Koporsónyom sok helyen megfigyelhető volt, de szelgelt koporsó csak négy sírban helyezkedett el.

Téglakeretes sírok

A téglakeretes temetkezések viszonylag elterjedtek a középkorban, a 11. századtól előfordulnak falusi plébániák és monostorok templomaiban és temetőiben is.¹³ A monostor-templomok déli oldalán gyakran tárnak fel hasonló, épített sírokat, amelyeket általában rangosabb temetkezésekként értelmeznek¹⁴, ugyanakkor tudjuk, hogy szerzetesek is gyakorolták e szokást.¹⁵ A Szentjakabon feltárt melléklet nélküli temetkezések nehezen datálhatóak, de a nagyobb részüket későbbi sírok, alapfalak akár többszörösen is rombolták, többségüket így nagy valószínűséggel az Árpád-korra, többet egyértelműen annak korai időszakára keltezhetünk. A 70. sír földjében egy 11. századi anonim dénár volt.

Néhány téglakeretes sír felülrétegez korábbi temetkezéseket, így a szokás az Árpád-kor későbbi évszázadaiban is használatban lehetett a monostornál.

A téglakeretes sírok a templomhoz viszonylag közel, attól délre, délkeletre lévő területen koncentráálódtak. A kolostorudvar déli részén mindössze egy ilyen volt, és a templomban is mindössze egy, a későbbi sírok által rombolt téglakeret maradványát találtuk meg. Az egyik 60-as évekbeli fotó alapján a kápolna belsejében is volt legalább egy téglakeretes sír.

A téglakeretek többnyire téglalap, két esetben trapéz alakúak voltak. A téglakeretes sírok két csoportra oszthatók, kilenc esetben habarccsal falazott téglából rendszeren megépítették a téglakeretet, tízennégy esetben pedig habarcs nélkül tették földre a sorokba rendezett, fekvő helyzetű téglákat. Utóbbiak egyszerűbb szerkezetek, de ezeket is gondosan megépítették. Többször megfigyelhető volt, hogy nem a kevert sírföld, hanem a keményebb agyagos réteg került a téglák közé. 2-5 sor között változott a téglakeret magassága, a sírok mélysége nem különbözött a többi sírtól. A 415. sírnál, az öt fekvő földre tett téglasoron egy sor függőleges téglasor is volt. A sírokat deszkalappal fedhették, de ennek nyomát nem találtuk meg. Ezek a temetkezések biztosan nem lógtak ki a földből.

Az épített, falazott téglakeretek 4-8 téglasor magasak voltak, az aljuk ezeknek sem épült meg téglából. A sírok egy részét belül is kihabarcolták és legalább egy esetben ki is meszelték. A sírokon is lehetett deszka, de egy részének valamilyen teteje is volt. A 80. és 234. sír felső téglasorára egy sor kifelé csúsztatott téglát tettek, amelyek így félig a téglasoron, félig a mellette lévő földön feküdtek. Ez a sor támaszhatta a sír nyeregterét alkotó összehorított nagyobb téglákat¹⁶, amelyek sajnos nem maradtak meg. Ez utóbbiak akár ki is lóghattak a földből, ahogy az középkori ábrázolásokon is látható.¹⁷ Sajnos a korai járószint nem meghatározható, a késő középkori járószint már biztosan fedte a 80. sír tetejét is. A 133. és 136. sír közé temették később a 132. sírt, tehát valamennyire tudniuk kellett, hogy a korábbi téglakeretes sírok hol vannak.

Külön érdemes beszélni a 69. falazott téglakeretes sírről. A 9. szelvényben, a templom délkeleti sarkától keletre volt. A 60-as években feltárták és műemléki helyreállítás során részben vissza is falazták. A nagyméretű, legalább 8 téglasor mélyen falazott sír egy nagy kővel volt lefedve, amely kisebb méretű a sírnál. A téglasír felső részén 3 téglasor mélyen peremet alakítottak ki, a követ fedésként erre tették, de nem ért el a sír végéig. Sajnos a csontokról semmit nem tudunk. A templom délkeleti sarkától keletre volt, ahol kiszélesedik az északi kerengőfolyosó. Egy falpillér volt ettől északnyugatra, egy valamennyire elkülönített teret is kialakíthattak itt.

A téglakeretes sírokban csak tízennégy esetben maradtak csontok is. Egy kivételével mind felnőtt férfi sírjának bizonyult. Ráadásul az egy kivétel (365.) is egy késői sír, amely egy szétbontott korábbi téglakeretes sír (364.) mellé épült közvetlenül, talán annak tégláit használták építéséhez.

¹² Ritoók 2010, 486.

¹³ Papp 2002., Ritoók 2010, 483.

¹⁴ Ritoók 1997, 169-170.

¹⁵ Papp 2002, 188.

¹⁶ További irodalom: Papp 2002, 183.

¹⁷ Soltész 1980, 79.

A téglakeretes sírok szintre kizárólag ott fordultak elő, ahol a szerzetesek sírjait sejtjük. Bár néhány ilyen temetkezés, pl. a templomban és kápolnában talált egy-egy sír, módosabb világiaké lehetett, döntően a monostor szerzeteseit, apátjait temették a sírokba. Különösen igaz lehet ez a templom mellé, attól délre, délkeletre egymás mellé, valamiféle rendben eltemetett falazott téglakeretes sírokra. A 133., 136. és 80 sír, illetve a 234. és 253. sír nagyjából sort alkotott, a templomhoz közel volt a 244. és 328. sír is.

A mellékletek

A feltárt temetkezésekben hét darab pénzérmét találtunk, de ebből három a sír földjében volt (22., 29., 70. sír). A 1966/89. sírban lévő Szent István dénár pontos megtalálási helyét nem ismerjük, a 122. sírban talált római pénz is lehetett másodlagos helyzetben. Így csak két esetben volt egyértelműen azonosítható, hogy halotti obulusként adták a pénzt. A 127. sírban, az áll alatt egy Zsigmond dénár, a 132. sírban, a koponyához közel egy 14. századra keltezhető bécsi pfening volt.¹⁸

A templomtól nyugatra lévő 1961/10. sírban két darab S-végű hajkarika és egy bronztű volt (13. tábla/6-7.). A sírt a 60-as években a 11. századra keltezték, és úgy gondolták a tű fejnél valamilyen anyag, talán kő lehetett. A tű teljesen pontos párhuzama került elő az 1 km-re lévő 61-es úti temető 945. sírjában. A tű itt egy sodrott testű zárt karikával és egy S-végű karikával együtt volt.¹⁹ Az 1961/10. sírt akár a monostor 1067-es felszentelése előtt, akár utána áshatták.

A 276. sírban egy kisméretű, lekerekített trapéz alakú bronztárgy volt (13. tábla/8.). A tárgy biztosan nem késő, vaspengének nem volt nyoma, de két ellentétes végénél kisebb vasnyomok voltak. A felszedéskor valamilyen anyagmaradvány is megfigyelhető volt a vasrozdánál. A tárgy rövidebb oldalán vékony lyuk látszik, belső részében kis üreg van. A szélesebb végén lévő félkörös rész leválasztható lehetett a többi részéről. A tárgyhöz meglehetősen hasonlóak kerültek elő Zalavárról és morva központokból. A tárgy funkciója kérdéses, a hasonlóakat toilette eszközként, írókészlet részeként, illetve szentelt-víz-hintő markolatoként is meghatározták már.²⁰

A templomban lévő 97. sírban két egyszerű, nem datálható értékű karikagyűrű (13. tábla/4.), a keleti kerengőfolyosón lévő 1962/31. sírban egy ezüst, ráforrasztott fejű, R maiusculás késő középkori fejcsiggyűrűt leltünk (13. tábla/10.). A 131. sírban egy lilomos díszű pecsétygyűrűt találtunk (13. tábla/9.), hasonló mintájú gyűrűk a 13. századtól fordultak elő.²¹

Két templomban feltárt sírban (40., 109.) páriszikapocs került elő (13. tábla/2-3.). Az évszázadokon át használt tárgyak pontosabban nem keltezhetőek, a sírok helyzetük alapján inkább késő középkoriak, mint kora újkoriak lehetnek. Hasonló korú lehet a 43. sírban talált kisméretű, de nagyon szép aranyozott ezüst fülesgomb, amely felsőruhát foghatott össze (13. tábla/5.).

Kés maradványa volt a templom nyugati karzata alatti 105. sírban és az udvaron lévő 273. sírban. Az előbbi valószínűleg korábbi a monostornál, az utóbbinál sem kizárt ez a lehetőség.²² A 255. téglakeretes sírban és a 342. sírban, valamint az 1962/47. és 1961/8. sírban vascsat került elő. A templomtól nyugatra lévő 1961/8. sírban egy lapos kerek ruhacsat volt. A sír nagyobb gyermeké lehet, a díszített bronzcsat a mellkasnál, a gerincoszloptól jobbra feküdt. Egyszerű alakja a 13. századtól datálható, poncolt díszítése valamennyire a Kána falu feltárásánál talált madáralakú csat²³ díszítésére hasonlít.

A centrális kápolnában feltárt két sírban (45., 46.) rózsafüzérhez tartozó keresztet és gyöngyöket találtak. A koporsók is viszonylag jó állapotban maradtak meg. 1960/1. sírban 13 bronz fülesgomb és egy darab, egykor olvasóhoz tartató, bronzal keretezett fakereszt volt. A sírok már a 60-as években is újkorinak gondolták.

Szórványként előkerült még három gyűrű, (közte egy egybeöntött, geometrikus díszű 13. századra keltezhető gyűrű), 13. századi köpűs karika, késő középkori pártavert. Ezek egykor feltehetően sírmellékletek lehettek, de a sírok rombolásakor a kevert földbe kerültek.

A középkori temetők sírjai általában leletszegények, többnyire melléklet nélküliek. Szentjakabon különösen sok melléklet nélküli sír volt. A mellékletes sírok főleg (bár nem kizárólag) a templomban és a kápolna területén helyezkedtek el, illetve többször a korai temetőhöz vagy az újkori betemetkezésekhez tartoztak.

A monostor alapítása előtti temetkezések

A temetkezések egy része egyértelműen korábbi a monostor alapításánál. 2014-ben megtaláltuk egy 7,5-8×12-13 méter nagyságú, egyhajós, egyenes szentélyzáródású templom és egy hasonló korú erődítés maradványait. A templom közel alaposított falai másodlagosan felhasznált római téglából épültek.²⁴ A monostortemplom különböző korszakba tartozó falainak elkülönítésekor nemcsak a korábbi épület maradványait sikerült azonosítanunk, de az is nyilvánvalóvá vált, hogy az 1060-as években épült falak már sírokat metszenek, tehát már a korai templom mellé is temetkeztek. Ugyanakkor a korai templomot nem előzte meg a temető, hiszen ennek alapfalai sehol nem metszenek temetkezéseket, pedig a sekély alapozásuk biztosan nem tüntette volna el ezek nyomát. Szintén nincs nyoma korábbi síroknak a monostortemplom temetkezésére nem használt részein, az egykori kórusrekesztő, a diadalív, a szentélyrekesztő alatt sem. Mindez arra utal, hogy az alapítólevélben már régiként említett²⁵ templom mellé ásták a sírokat. A korai templomba még nem, viszont mellé szorosan temetkeztek.

Természetesen eredetileg nagyobb számú sír volt, de a korai temető jelentős részét megsemmisítették a későbbi temetkezések, építkezések, ráadásul a melléklet nélküli

18 Varga 2020.

19 Rácz-Schliska 2021, 79., XXV. tábla

20 Macháček 2015., Szőke 2020, 447–454.

21 Lovag 1980, 221–223.

22 A 273. sír alatt ugyan volt egy korábbi temetkezés, de ez a koraikak közé tartozó 276. sír.

23 Terei-Vargha 2013.

24 Molnár 2015, 181–187., Molnár 2022, 254–257.

25 „Tehát Szent Jakab apostol hegyén, amely a Kapus nevű folyó partja mellett van, volt az előbb említett szent tiszteletére szentelt templom, mely szerföltötti régisége és elhanyagoltsága miatt már pusztán állt.” (Hervay 2001, 527.)

sírok közül csak a 11. századi falak által romboltak azonosíthatók biztonsággal. Több sírnál utalnak arra jelek – fejnél-lábnál lemélyített sírgödör, a többi sírtól eltérő színű betöltés, embertani jegyek, melléklet – hogy egy korai temetőhöz tartozhatnak.

Az Isotoptech Zrt. – MTA Atomki Laboratóriuma 2016-ban és 2023-ban összesen 7 db sírból származó csontból végzett szénizotópos kormeghatározást.²⁶ Az eredmények alapján a vizsgált sírok 95 %-os (2 szigma) valószínűséggel a következő időszakokra keltezhetőek: A régi templom falától északra lévő 55. sír 680-859 közötti, az 55. sírt felülrétegző 53. sír 970-1030 közötti. A régi templom nyugati falától egykor nyugatra lévő, a lábnál (és feltehetően a fejnél is) lemélyített sírgödörű 32. sír: AD 775-886. A régi templom északnyugati sarkától nyugatra lévő 111. sír: AD 720-890. A templom szentélyétől északra lévő, fejnél-lábnál lemélyített sírgödörű 45. sír: 680-880, a templomtól kb. 15 m-re délre lévő 276. sír: 660-780, a közelében lévő 282. sír: 890-1020.²⁷

Sajnos a ¹⁴C vizsgálatok számos bizonytalanságot hordoznak²⁸, de – úgy vélem – eredményüket nem hagyhatjuk teljesen figyelmen kívül. Az értékek jórészt a 8–9. századra esnek, közülük a legkorábbi a templomtól kissé délre lévő 276. sír, amelynek legkésőbbi értéke sem ér be a 9. századba. Érdekes módon ez az a temetkezés, amelyikben egy viszonylag jól keltező lelet volt, amely ellentmond a korai datálásnak. A bronztárgy párhuzamai Zalaváron és morva központokban kerültek elő, leghamarabb a 9. századtól keltezhetőek.²⁹ A templom által metszett 32., 55., 111. és 45. sír értékei a 8–9. századra esnek. Két alkalommal is megfigyelhető, hogy két rétegben temetkeztek a korai templom mellé. A 32. sírnál későbbi 35. sírnek csak foltja maradt meg, az 55. sírt metsző 53. sír eredménye 970-1030 közötti. Hasonló jelenséget figyelhetek meg 1966-ban is. A 1966/89. sírt a benne talált Szent István dénár viszonylag korai időszakra keltezi, de alatta egy még korábbi sír látszik a korabeli felvételen. Hasonló korú lehet a templomtól délre lévő, 890-1020 közé datált sír is. Az utóbbi értékek sem meglepőek, az alapítólevélből is tudjuk, hogy az alapításkor laktak a dombon, a rossz állapotban lévő régi templom mellett.³⁰ A feltárások során is megtaláltuk annak nyomát, hogy az erődítés pusztulása után kemencéket ástak az erődítés padkjára. A környék is lakott volt az alapításkor.³¹

A korai templom nem metsz sírokat, de mellé már szorosan temetkeztek, ami jellemző a 9. századra³², a 32. és 45. sírnál megfigyelhető árokszerű lemélyítés is elterjedt ebben az időszakban is. A szentjakabihoz hasonló kisméretű négyzetes apszis, a szentély és a hajó hasonló aránya sem ismeretlen a korban, hasonló figyelhető meg

a bajorországi Buchendorf és Herrnwahlthann³³, a Salzburg tartománybeli Rauris³⁴ kőből épült templomainál.

Arra gondolhatunk, hogy a temetőt feltehetően a 9. században nyitották. Bár az adatok alapján egy 8. század végi indulás is beleferne, a templom miatt ez egyelőre nem tűnik valószínűnek. A honfoglalás és a monostor alapítása közötti másfél évszázadban is sírokat ástak a régi templom mellé, de nem tudjuk, hogy ezt megszakítás nélkül tették-e. Az alapítólevél leírása szerint a dombon, a templom mellett lakókat 1061-ben az alapítótól kapott földre költöztették. Bár teljesen nem zárhatjuk ki, hogy utódaik még visszajártak temetkezni, valószínűbb, hogy temetkezéseik ekkor szűntek meg.

Temetkezések a monostor fennállása alatt és után

A monostor felszentelése után a temetkezések új rend szerint kezdődtek újra. Az Árpád-korban elsősorban a monostortemplomtól délre, délkeletre temetkeztek. Ezek a területeken számos téglakeretes sír volt. A férfi sírok nagy aránya alapján főleg szerzeteseket helyeztek itt végső nyugalomra. A monostortemplomtól keletre lévő területet az Árpád-korban fallal választották le az udvartól, itt ekkor megszűnhetett a temetkezés. A gótikus kolostornégyzet kiépítése után a sírok a kerengőfolyosókhoz igazodtak.

Nehezebb a templom és a kápolna, valamint a közöttük lévő terület értelmezése. Nem zárhatjuk ki a kora Árpád-kori betemetkezést sem, de a késő középkortól már biztosan igazolható a templom temetkezésre való használata. Egy 1528-as Ferdinánd érmés sír alapján, a késői időszakig temetkeztek ide. A templomban is jelentős a férfi sírok aránya, jórészt szerzetesekre gondolhatunk. Ugyanakkor a templomhajóban talált két női sír, valamint több férfisír (40., 43., 97., 190.), szerzetesi csuhán nehezen elképzelhető melléklete miatt világiak betemetkezésével is számolhatunk. A kápolna területén is vannak női és gyermek sírok.

Az alapító halála után a monostor a király gondjaira bízott. 1223-ban még a király felügyelete alatt lehetett, de 1243-ban már az alapító leszármazottai, a Győr nem-beli Szerdahelyiek voltak a monostor kegyurai.³⁵ Elvileg korábban is megtehették, de ekkortól még valószínűbb, hogy a monostorba temetkeztek. Kezdetben talán a monostortemplomot használhatták, de a 13. század végén megépült a centrális kápolna a templomtól északra, amely liturgikus funkciója mellett a kegyúri család tagjai sírjainak is helyt adhatott. A 13. században már igazolhatóan temetkeztek a templom mellé, attól nyugatra is.

1335-ben épült meg a Szerdahelyiek pálos kolostora Szerdahelyen, amely ezután a család ágainak (Dersfiek, Imrefyek, Dancsok) közös temetkezőhelyéül szolgált.³⁶ Ez azt jelenti, hogy a család tagjai viszonylag rövid ideig használhatták elsődleges temetkező helyükül a szentjakabi monostort.

A kegyúri család tagjain kívül más világiak, a temetkezésükre engedélyt kapó, azért fizető személyek³⁷ is

26 DeA-8902, DeA-8903, DeA-10069, DeA-44632, DeA-44633, DeA-44634, DeA-44635

27 A falak rombolták még a 1966/88. sírt, valamint a 8., 17., 73. és talán a 105. sírt is. Ezeket egyelőre nem volt módunk ¹⁴C korhatározásra küldeni.

28 Bajkai-Kolozsi 2017, 114–115.; Szenthe-Gáll 2022, 282–288.

29 Macháček 2015., Szőke 2020, 447–454.

30 Hervay 2001, 257.

31 Molnár 2022, 263.

32 Szőke 2020, 426.

33 Codreanu-Windauer 2003, 465., 467., 472., 482.

34 Moosleiter 2003, 446–447.

35 Hervay 2001, 257.

36 Aradi 2016, 187.

37 Kubinyi 2005.

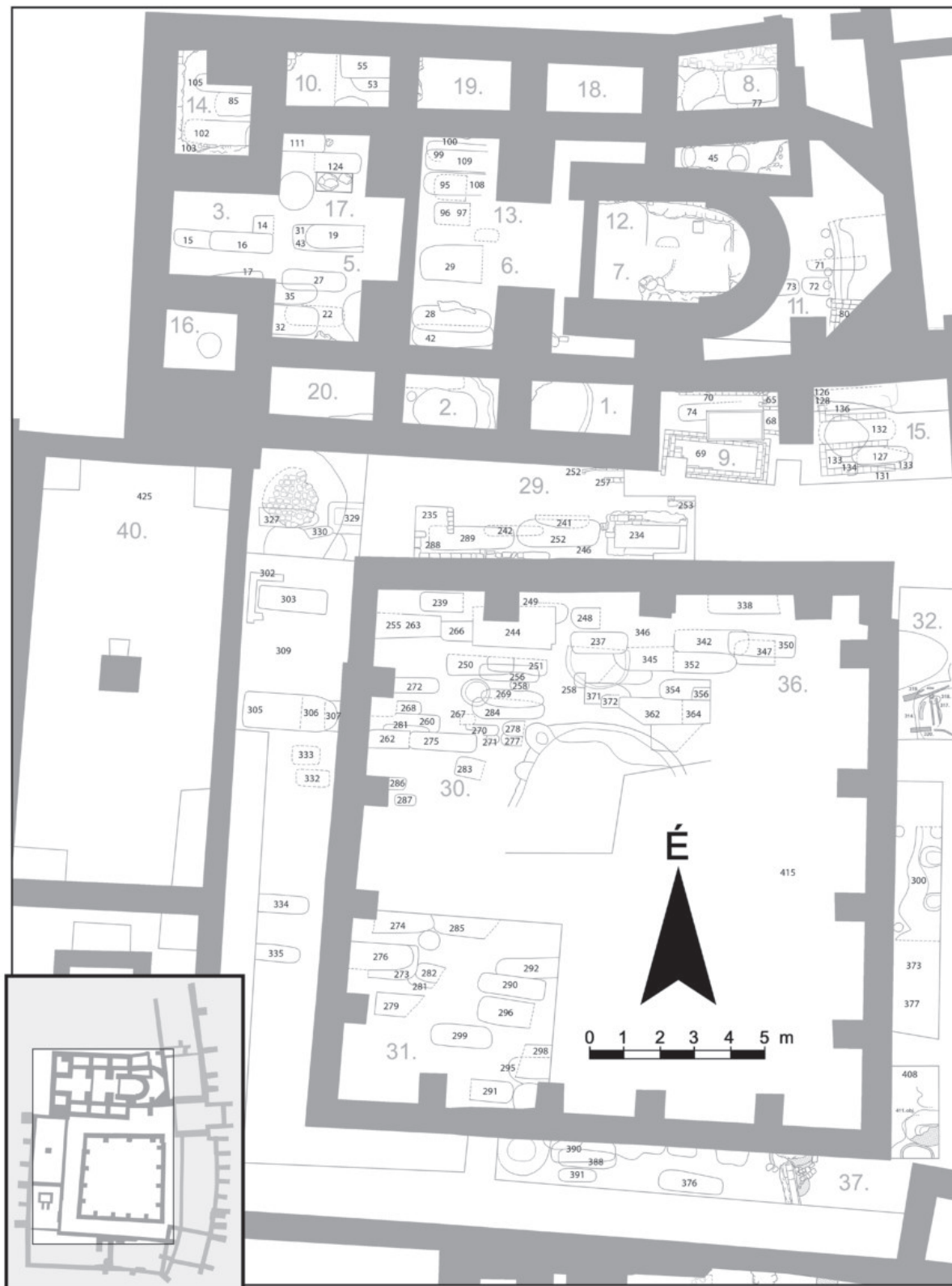
temetkeztek a monostor területére. Akár a környező települések, pl. a szomszédos Apáti módosabb lakóira, de másokra is gondolhatunk. Ilyenek nyugodhattak pl. a kápolna mellett, a templom és a kápolna között feltárt sírok egy részében is.

Mint szinte minden elpusztult monostor és templom mellett, Szentjakabon is találtunk kései, a monostor

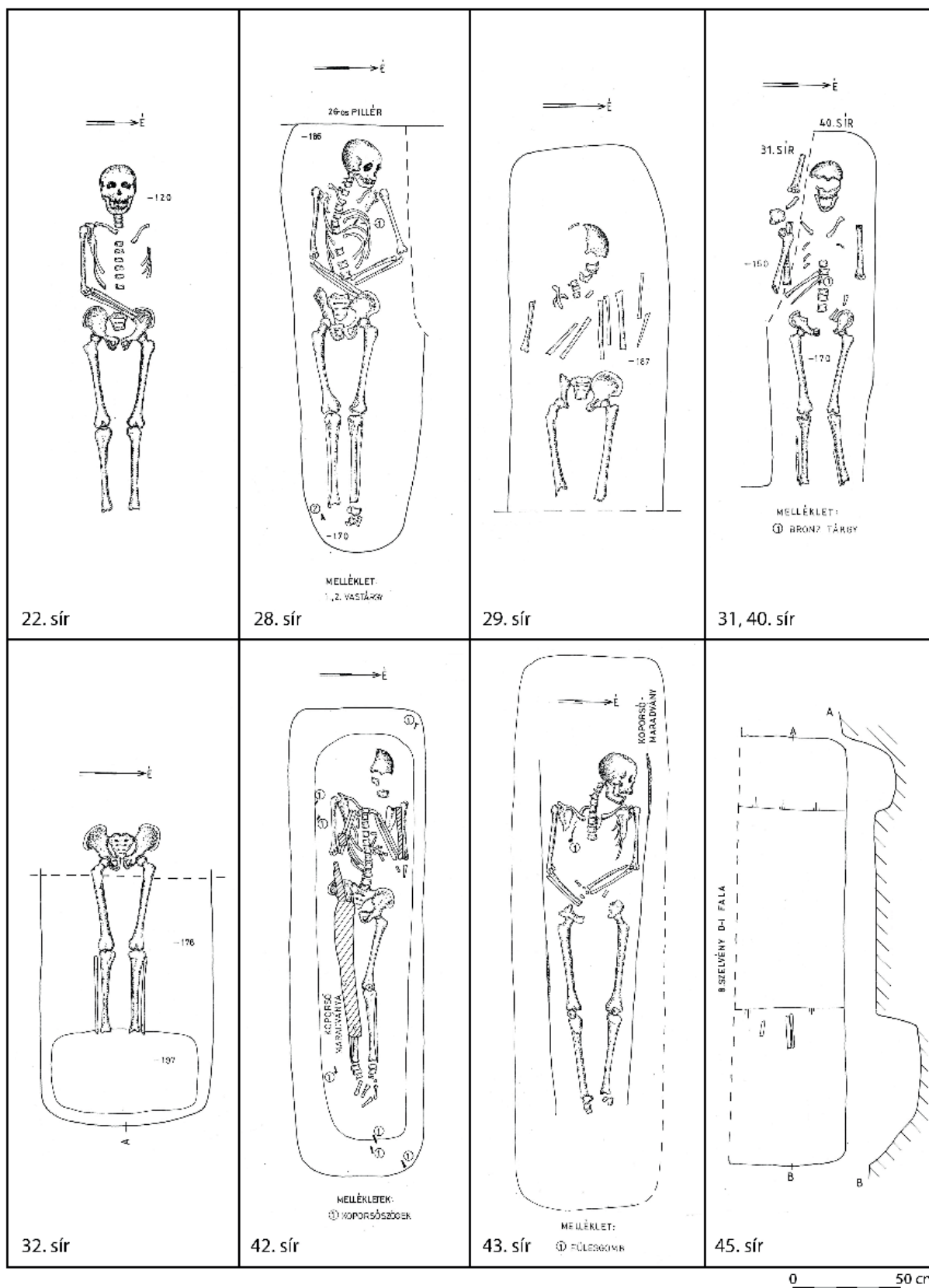
megszűnése utáni sírokat. Ilyen a 122., 306., 1960/1, 1962/43, 45., 46. sír. Ezek tájolása többször rendellenes. Megfigyelhető, hogy többségüket az épületegyüttes legmagasabban megmaradt, a földből legtávolabbi kilátásó részeinél, a centrális kápolnában, illetve mellette és a templom déli falaihoz viszonylag közel temették el.

Irodalom

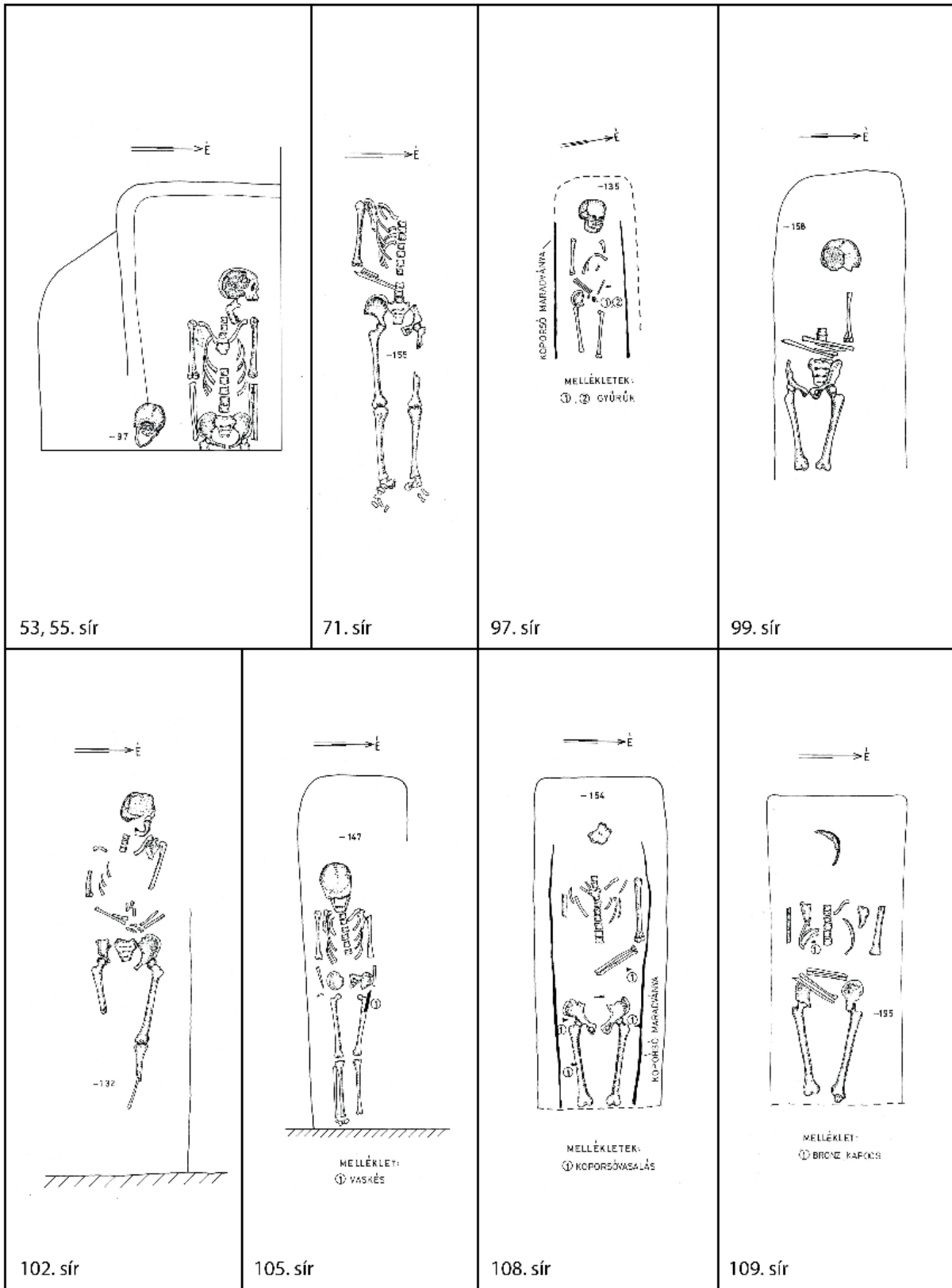
- ARADI, Cs. 2016: Somogy megye Árpád-kori és középkori egyházszerkezeteinek rekonstrukciója. Kaposvár, 2016.
- BAJKAI, R. – KOLOZSI, B. 2017: Az abszolút kormeghatározás lehetőségei, avagy a 9. századi keltezés nehézségei egy debreceni lelőhely tükrében. Possibilities of Absolute Dating or the Difficulties of 9th-century Dating in the Light of a Debrecen Site. In: Takács M. (ed.): Az Alföld a 9. században II. Válogatás „az Alföld a 9. században II. – Új eredmények” című konferencián 2014. május 21-23. között elhangzott előadások anyagából. Szeged, 2017. 103–138.
- CODREANU-WINDAUER, S. 2003: Vorromanische Kirchenbauten in Altbayern. In: Sennhauser, H. R. (ed.): Frühe Kirchen im östlichen Alpengebiet Von der Spätantike bis in ottonische Zeit. München, 457–486.
- HERVAY, F. L. 2001: Bencések és apátságai a középkori Magyarországon. In: Takács I. (ed.): Paradisum Plantavit. Bencés monostorok a középkori Magyarországon. Kiállítási katalógus. Pannonhalma, 2001. 461–567.
- KUBINYI, A. 2005: Késő középkori temetkezések a történeti forrásokban. In: Ritoók Á. – Simonyi E. (eds.): „... A halál árnyékának völgyében járok”: A középkori templom körüli temetők kutatása. Budapest, 13–18.
- LOVAG, Zs. 1980: Árpád-kori pecsétgyűrűk. Arpadenzeitlichen Siegelringe. *Folia Archaeologica* XXXI. 221–238.
- MACÁČEK, J. 2015: Ein Gegenstand unbekannter Funktion im Kontext der großmährischen und karolingisch-pannonischen Elitengräber. In: Heinrich-Tamáska O., Herold H., Straub P., Vida T. (eds.): Castellum, civitas, urbs. Zentren und Eliten in frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa. Castellum Pannonicum Pelsonense 6. Leipzig-Budapest, 265–276.
- MOLNÁR, I. 2014: Újabb kutatás a kaposszentjakabi apátság területén 1. Research in the area of the Benedictine Abbey Kaposszentjakab Part 1. *A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum Közleményei* 3. 185–198. <https://doi.org/10.26080/krrmkozl.2014.3.185>
- MOLNÁR, I. 2015: Újabb kutatás a kaposszentjakabi apátság templomának területén. New investigations in the abbey church of Kaposszentjakab. *Archaeologiai Értesítő* 140. 177–194. <https://doi.org/10.26080/krrmkozl.2015.5.139>
- MOLNÁR, I. 2018: Újabb kutatás a kaposszentjakabi apátság területén 2. (Research in the area of the Benedictine Abbey Kaposszentjakab Part 2.) *A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum Közleményei* 5. 139–158. <https://doi.org/10.26080/krrmkozl.2018.5.139>
- MOLNÁR, I. 2022: Templom és erődítés a „sötét időkben” Kaposszentjakabon. A church and fortifications from the „dark ages” at Kaposszentjakab. In: Hága T. K., – Kolozsi B. – Nagy E. Gy. (eds.): Tempora Opuscula 5. Sötét idők hétköznapijai. A 2020-ban Debrecenben rendezett konferencia kiadványa. Debrecen, 253–279.
- MOOSLEITNER, F. 2003: Frühe Kirchenbauten im Land Salzburg. In: Sennhauser, H. R. (ed.): Frühe Kirchen im östlichen Alpengebiet Von der Spätantike bis in ottonische Zeit. München, 439–456.
- NAGY, E. 1973: Előzetes jelentés a kaposszentjakabi ásatásról (Rapport préliminaire sur les fouilles de l'abbaye de Kaposszentjakab). *Somogyi Múzeumok Közleményei* 1 (1973) 335–339.
- PAP, I. K. 2002: Tégls és téglakeretes temetkezések a Délkelet-Alföldön. Gräber mit Ziegeln und Ziegelrahmen in der südöstlichen Tiefebene. *Cummuniones Archeologicae Hungariae* 2002 177–194.
- RÁCZ-SCHLUSZKA, B. 2021: A kaposvári 61-es úti középkori és kora újkori temető leletanyagának régészeti értelmezése. Diplomamunka. ELTE BTK 2021.
- RITOÓK, Á. 1997: A magyarországi falusi templom körüli temetők feltárásának újabb eredményei. Latest results of excavation of village Churchyards in Hungary. *Folia Archaeologica* 46 165–177.
- RITOÓK, Á. 2010: A templom körüli temetők régészeti kutatása. The Archaeological Researching of Churchyards. In: Benkő E. – Kovács Gyöngyi (eds.) A középkor és a kora újkor régészete Magyarországon. Archaeology of the Middle Ages and Early Modern Period in Hungary. Budapest, 2010. 473–494.
- SOLTÉSZ, Z. 1980: A Mátyás-Graduale. Budapest
- SÖRÖS, P. 1912: Az elenyészett bencés apátságok. A pannonhalmi Szent Benedek-rend története. 12/B kötet. Budapest
- SZENTHE, G. – GÁL, E. 2022: Hortobágy-Árkus kora középkori temetője. The Early Medieval Cemetery at Hortobágy-Árkus. *Archaeologia Hungarica* 52. Budapest
- SZÓKE, B. M. 2019: A Karoling-kor Pannoniában. Morsaburg Zalavár 1. Budapest
- TÉREI, Gy. – VARGHA, M. 2013: Madár alakú bronzcsat az Árpád-kori Kána faluból. Bird shaped brooch the Arpadian age village of Kána. *Budapest Régiségei* XLVI. 151–166.
- TOMKA, P. 1978: Adatok a Kisalföld avar kori népességének temetkezési szokásaihoz III. Koporsóhasználat a Tápi temetőben – Angaben zum Bestattungsbrauch der Bevölkerung von Kleinen Alföld in der Awarenzeit III. Sarggebrauch im Gräbenfeld von Táp. *Arrabona* 19-20 17–108.
- VARGA, M. 2020: A kaposszentjakabi bencés apátság ásatásain (1960–2016) előkerült középkori és kora újkori éremanyag. The mediaeval and Early Modern coin assemblage found in the archaeological excavations between 1961–2016 in the Benedictine Abbey of Kaposszentjakab. In: *Collectanea Sancti Martini. A Pannonhalmi Főapátság Gyűjteményeinek Értesítője* 8 175–197.

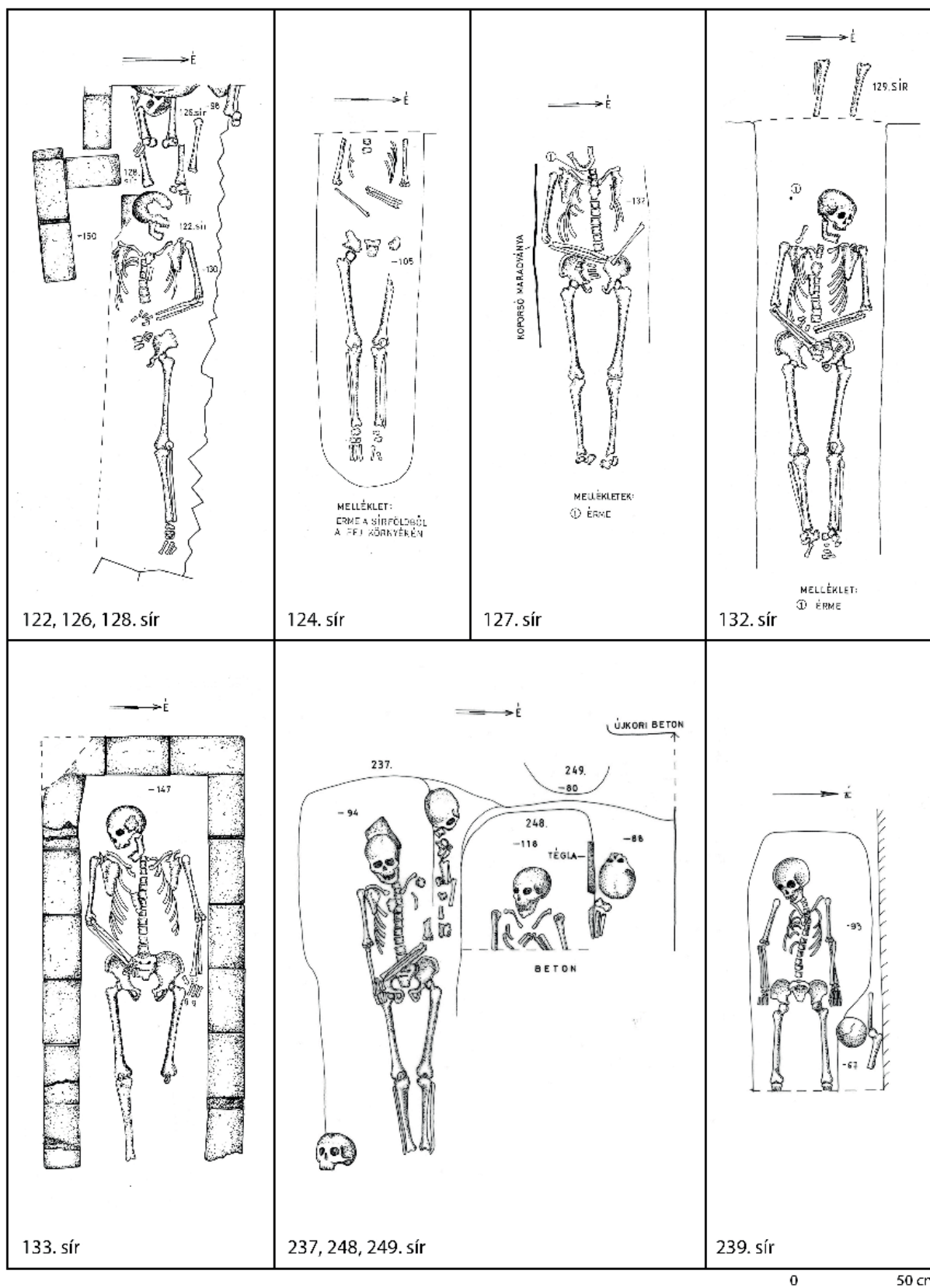
1. tábla: A 2013-16 között feltárt sírok helye

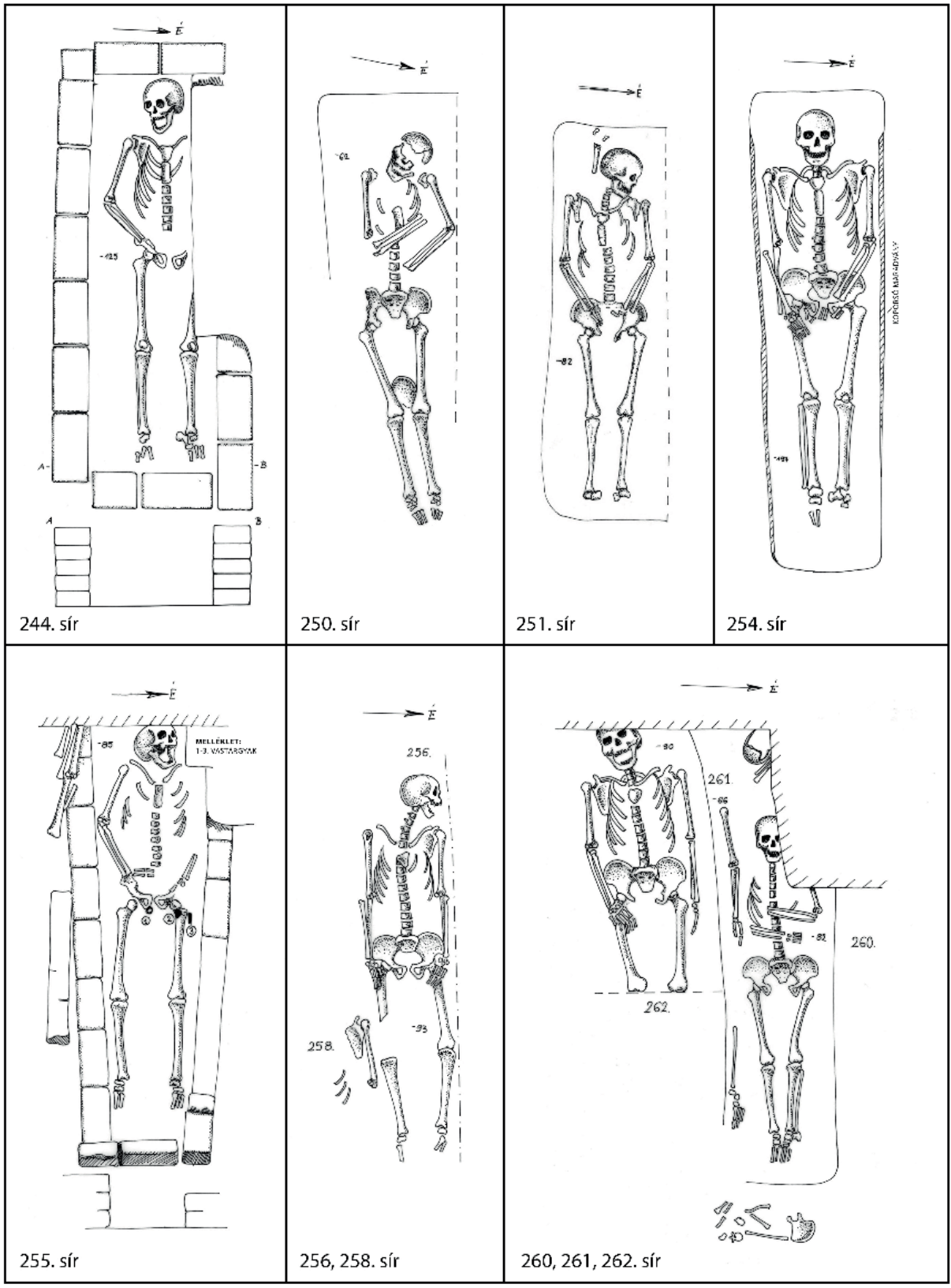
2. tábla: 22., 28., 29., 31., 32., 40., 42., 43., 45. sír

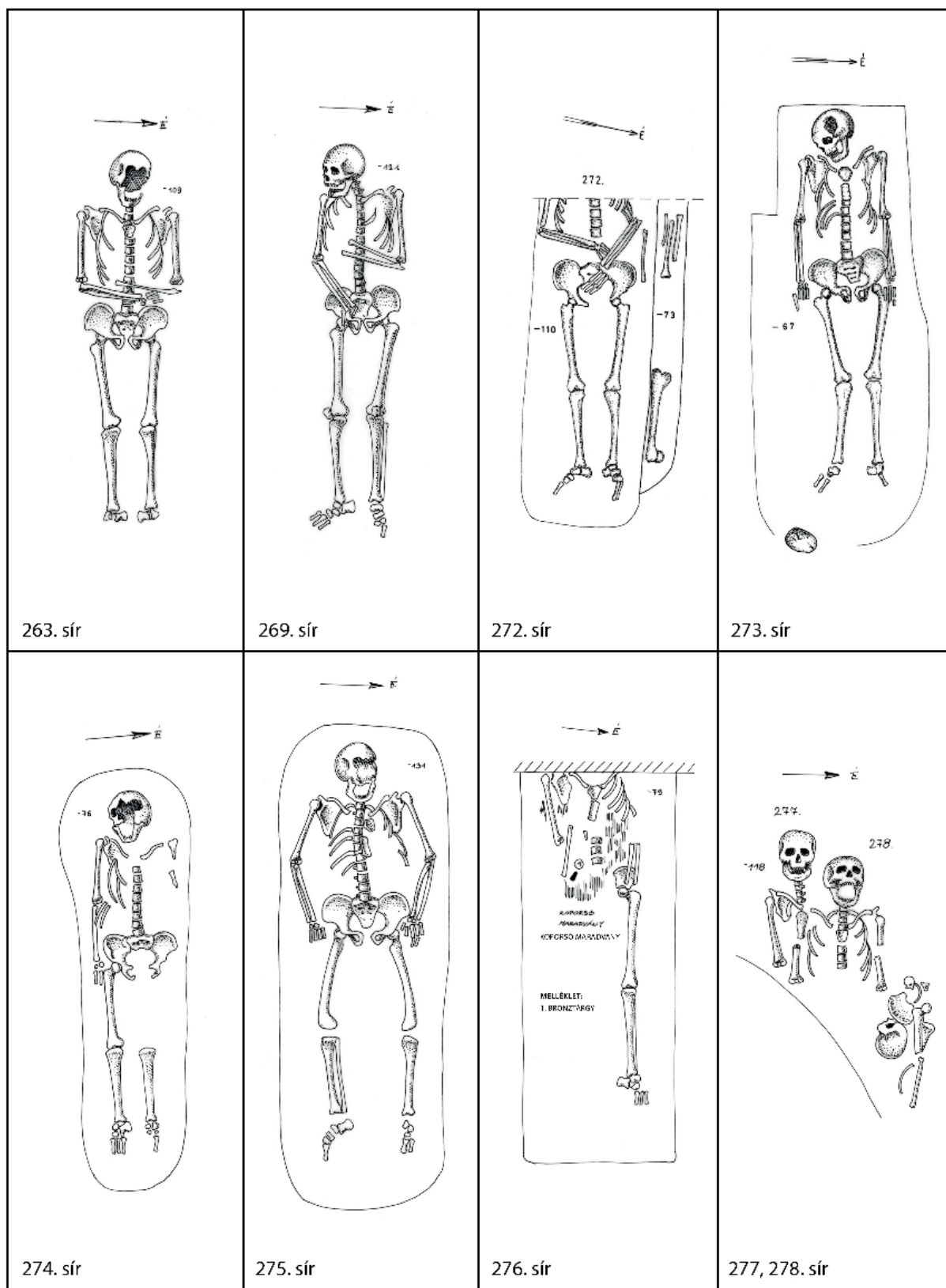
3. tábla: 53., 55., 71., 97., 99., 102., 105., 108., 109. sír

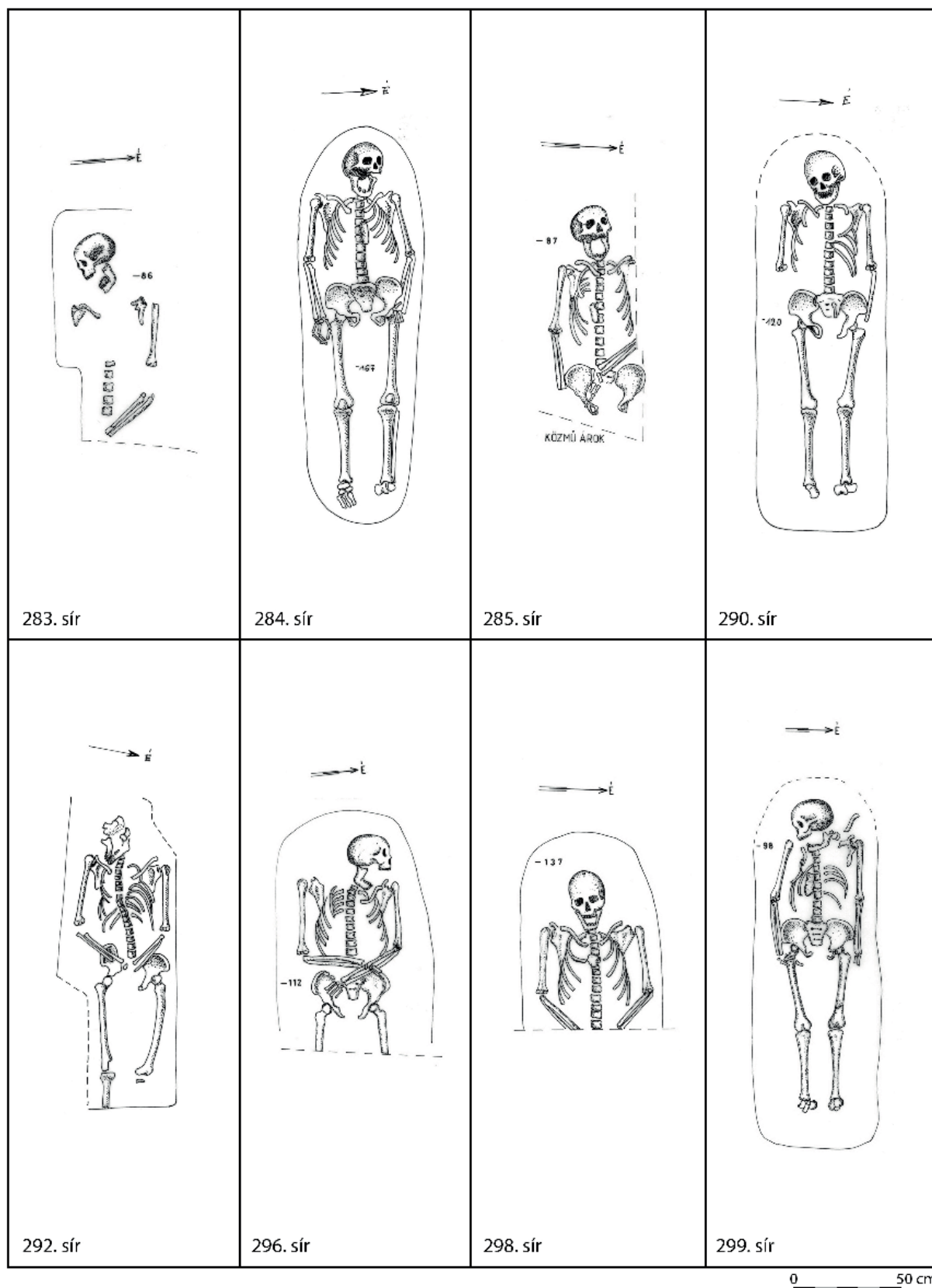
4. tábla: 122., 124., 126., 127., 128., 132., 133., 237., 239., 248., 249. sír

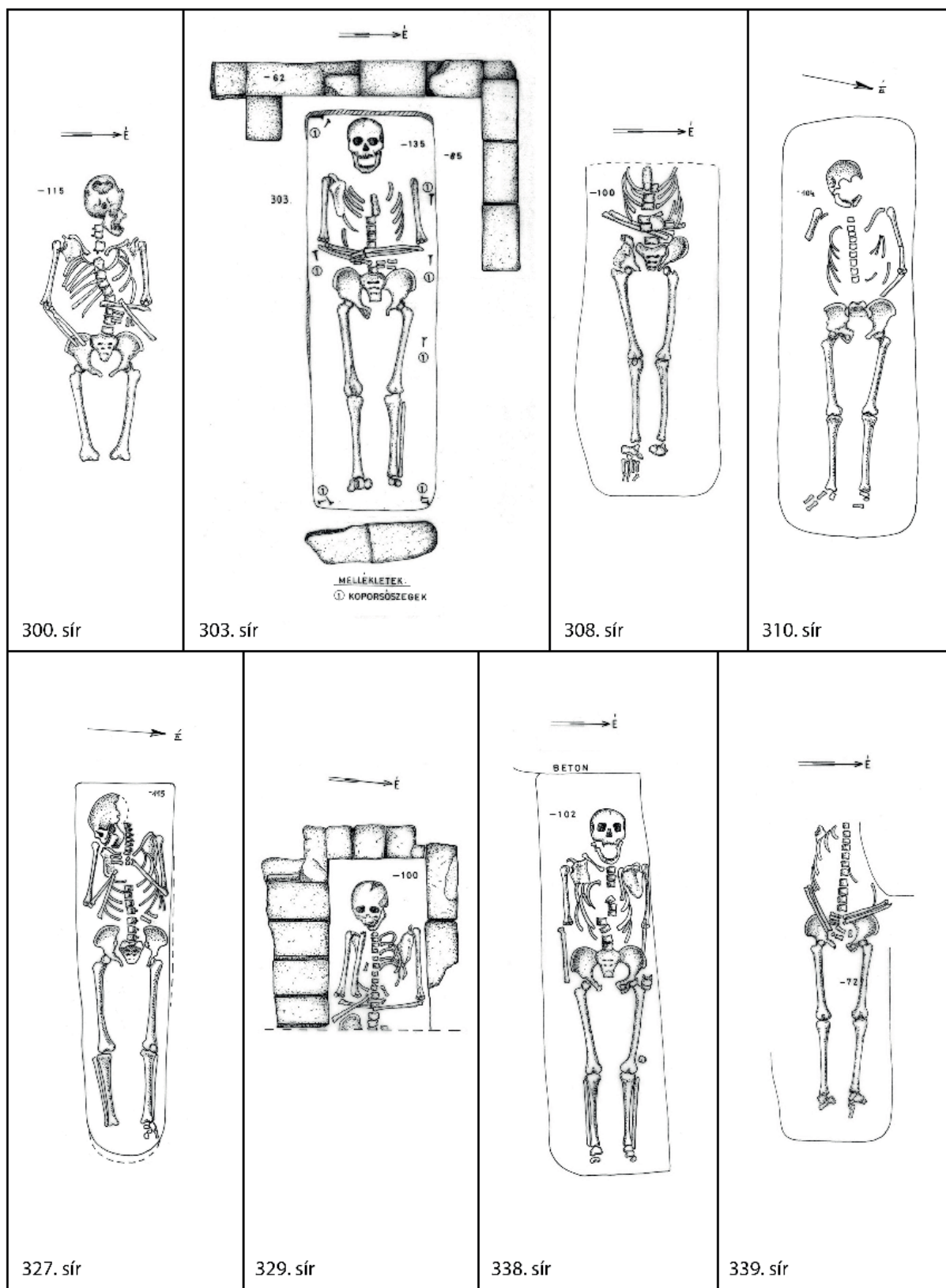
5. tábla: 244., 250., 251., 254., 255., 256., 258., 260., 261., 262. sír

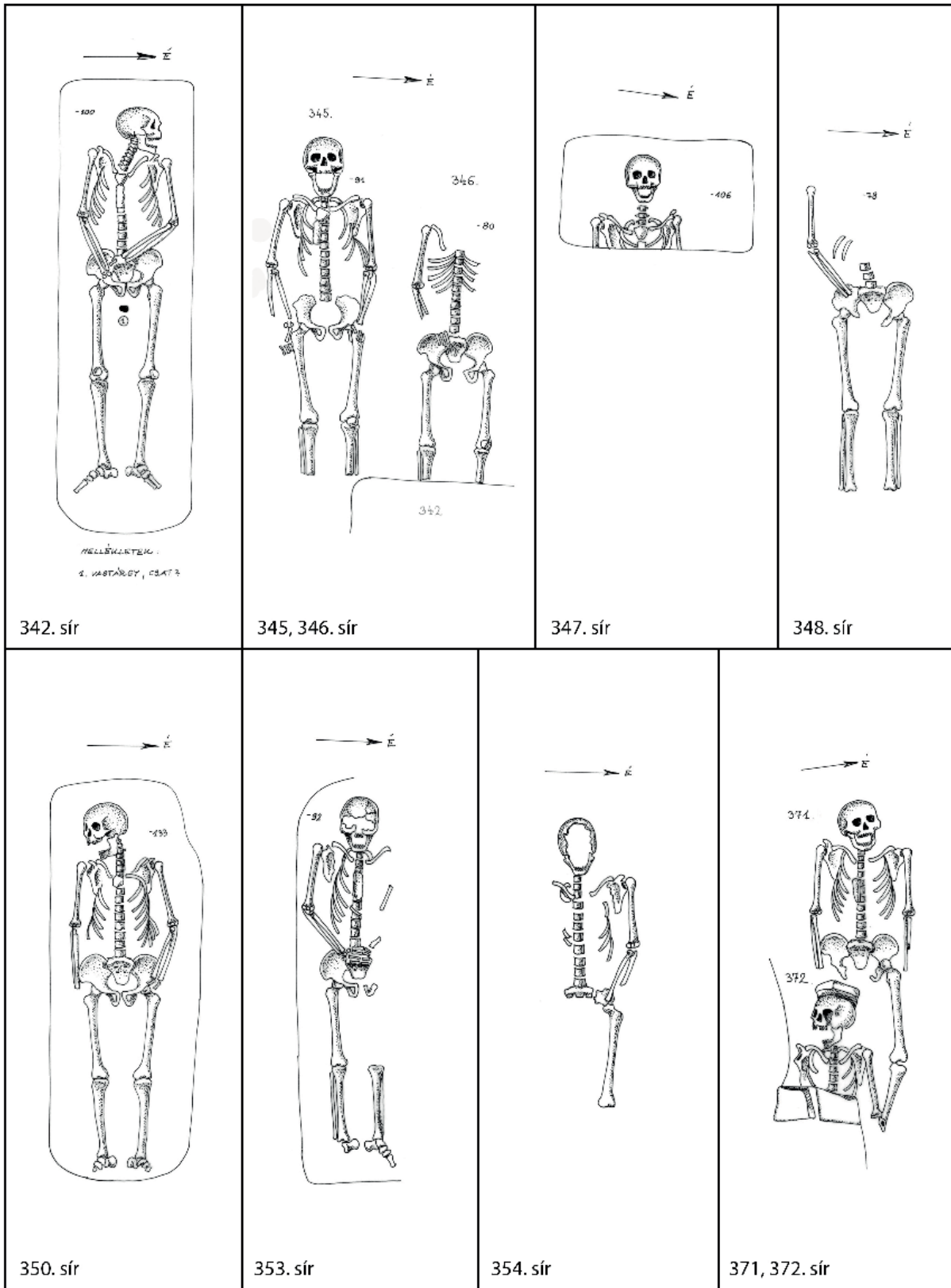
6. tábla: 263., 269., 272., 273., 274., 275., 276., 277., 278. sír

7. tábla: 283., 284., 285., 290., 292., 296., 298., 299. sír

8. tábla: 300., 303., 308., 310., 327., 329., 338., 339. sír

342. sír

345, 346. sír

347. sír

348. sír

350. sír

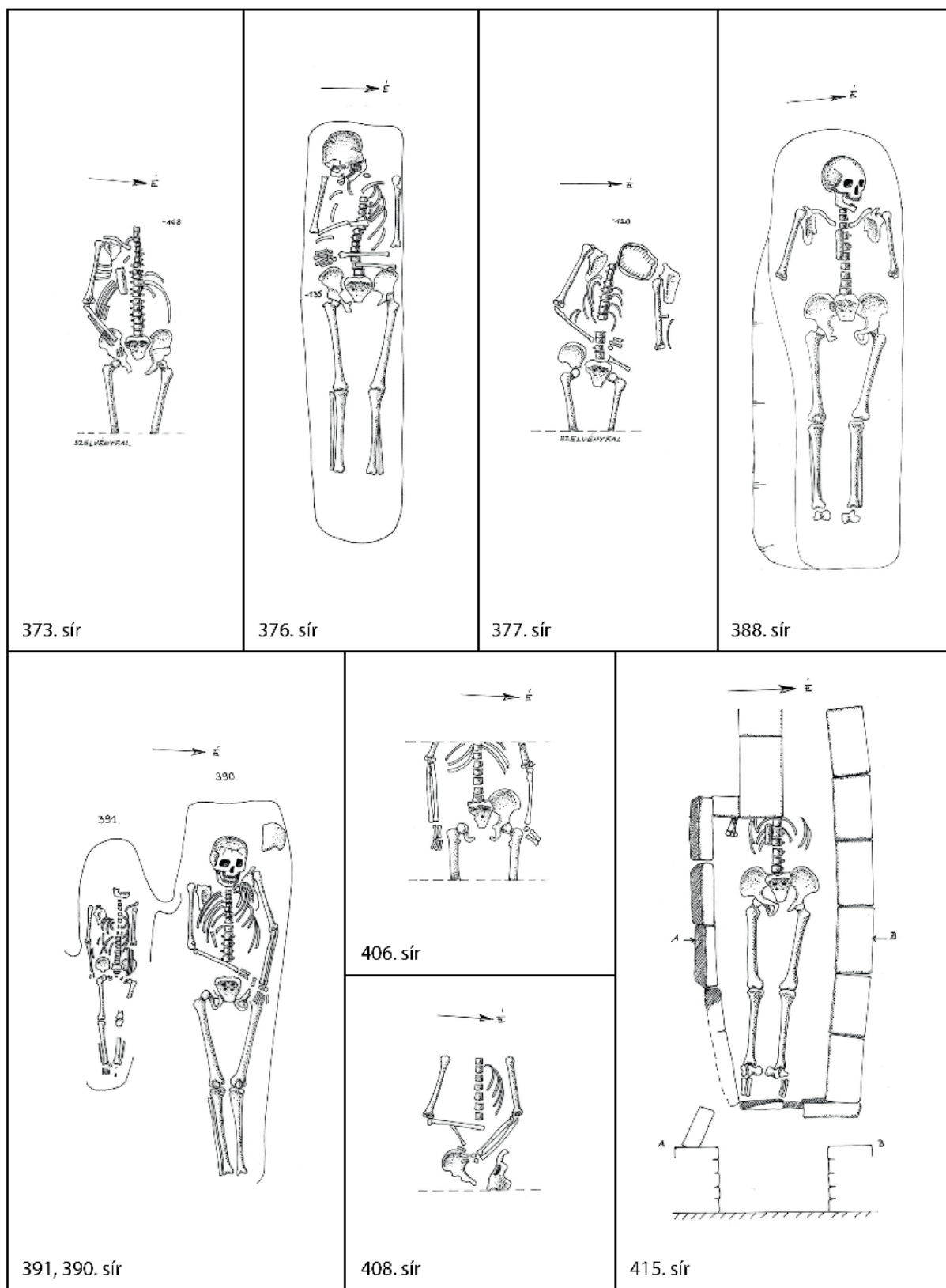
353. sír

354. sír

371, 372. sír

0 50 cm

9. tábla: 342., 345., 346., 347., 348., 350., 353., 354., 371., 372. sír

10. tábla: 373., 376., 377., 388., 390., 391., 406., 408., 415. sír

1

2

3

4

5

6

11. tábla: 1: 32. sír, 2: 55. sír, 3: 133. sír, 4: 239. sír, 5: 69. sír 6: 237. sír

1

2

3

4

5

12. tábla: 1: 244. sír, 2: 262. sír, 3: 276. sír, 4: 476. sírban talált bronztárgy, 5: 371., 372. sír

13. tábla: Válogatás a sírokban talált leletekből. 1.: bronzcsat (1961/8. sír) 2-3.: párizsikapocs (40. és 109. sír)
4.: gyűrű (97. sír) 5.: aranyozott ezüst fülesgomb (43. sír) 6.: bronztű 7.: hajkarika (1961/10. sír)
8.: bronztárgy (276. sír) 9-10.: gyűrű (1962/31. és 131. sír) 11.: olvasó (1962/45. sír)

Burialson the territory of the Benedictine monastery at Zselicszentjakab

ISTVÁN MOLNÁR

The study presents the excavated medieval burials at the Benedictine monastery of Kaposszentjakab, formerly known as Zselicszentjakab. We know from the foundation charter that previous to 1061 a church already stood on the location. It seems probable that the church erected around the 9 Century was surrounded by burials and the graves continued after the Conquest period.

Following the foundation of the monastery, in the Arpad Age the burials spread S-SE from the monastic church. In this location a number of brick-framed graves were found. Taking into consideration the large number of male burials we can conclude that mainly monks were buried here. After the construction of the gothic cloister the graves adjusted to the corridors. The burials of monks and of laity were also found within the premises of

the monastic church at latest from the end of the middle ages. At the end of the 13 Century a circular chapel was built giving place to the graves of the laity.

Burial habits correspond to the customs of the period, the grave pits being rounded rectangular shaped with W-E orientation. The bodies were placed in the graves on their back in a stretched position usually without burial goods. The graves were buried above each other destroying the earlier as was usual in the middle ages. The bones of the earlier burials were often placed at the edge of the new grave. In a number of cases on the N side of the grave a bench was formed where the bones in anatomic order, with the skulls on the W were placed. A number of brick-framed burials were present here.

